

Adverbi na *ski, ske, ke, ce, ice* u Kajkavaca.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti dne 29. listopada 1889.*

PRAVI ČLAN M. VAJAVEC.

Sadržina: 1. Uvod. 2. -ice nije sing. instr. oslabom od -ica stegnuto od -iceja, jer nema recimo part. praes. act. oblika berą od koga bi oslabom nastalo bery ili berę. 3. dobrę xzlōz bene je, kako to jezik shvata, svakako loc. sing., i to vaļa da od ženskijeh osnova na a, tako i adverbi na lsky hrv. ski, ali ne preko -ām. 4. sing. gen. ryby dušę nije plur. acc., jer hrv. gen. duše, a pl. acc. dušč. 5. ipoteza: sing. gen. -y i -ę je od dva u jedno spojena sufiksa jam i s. 6. -y -ę od jāms āms moglo je sačuvati što lokalnoga značenja uz svoju novu službu genetiva. 7. -ski -ske obješa se na part. praes. act. 8. neka razlika u značenju između -ski i -ske. 9. norški po norški, norško po norško. 10. -ke -ce -ice srodno sa -ski postalo sufiksima načina. 11. -ske -ce -ice mlađa jezična tvorba nastala prema -ski kad gen. ribe za ryby. 12. primjeri adverbaba na ce ice. 13. na kakovu se osnovu dodaje ce ice. 14. završetak sing. instr. im om postao nastavkom načina, na koji može stupiti još i ce ice: imce imice omce omice; na pred istr. na om 15. na, ređe po, pred -om kod adjektiva.

1. Adverbe na ke ce ice smatra Miklošić za genetive sing. žen-skijeh osnova na a. Gleda li se na oblik, to će imati Miklošić pravo. Dr. Maretić, koji je u Radu XCVI XXV posakupio sve adverbe ove vrste koliko ih ima u Vukovu rječniku, ne može pristati uz Miklošića, jer nigdje ne vidi u slavenskiem jezicima gdje bi genativ služio za izricanje načina, pa razlaže kako misli on o postanu ove jezične osobine hrvatskosrpskoga i slovenskoga jezika, i poziva da još tko progovori o tome. Evo mu odziva jedno da se vidi što toga ima kajkavština, drugo da kažem kako sam si ja ovu stvar tumačio.

2. Po Miklošiću lautlehre 44, 300 i drugdje *a* na kraju riječi može slabiti na *y* i *e* n. pr. u part. praes. act. *bery* i *berę* od *bera*. Prema tomu sam neko vrijeme mislio da je *-ice* sing. instr. od stsl. *-iceja* *-icea* *-ica*, kako je sing. instr. *rybą* duša stegnut oblik od *rybojā* dušeja, i to osobito s toga što u ostaliem indoevropskijem jezicima kao u lat. grč. litav. itd. instrumental dolazi za izricanje načina. Stara slovenština ima adverbne od brojničkih supstantiva s nastavkom *ica* u instr. *iceja*, n. pr. četvericeja ev. mar. luk. 19 8 ašte esmъ kogo čimъ obidělъ, vъzvraštъ četvoriceja. Tako u istom kodeksu još vъtoriceja mat. 26 42 mark. 14 30 72 ion. 3 4, 9 24, treticeja mat. 26 44, sedmiceja mat. 18 22, stotokraticeja luk. 8 18, stotriceja mat. 19 29, množiceja mat. 17 5 mark. 9 22. Slično je u kajkavštini duplicum: Job podiže se iz gnoja ter se nadeja duplicum vsega imetka kaj ga je prvo ladal. Šimunić prod. 165. Nuzgredice napomišem da u istom mar. kodeksu uz *-iceja* dolazi i oblik *-ici* n. p. ion. 21 17 glagola emu tretici: Simone Ijudin, ljubiš li me? Oskrěbê Petrъ êko reče emu tretici: ljubiš li me? mark. 14 41 i pride tretici i glagola imъ. Tako ima i Antun Dalmatin u hrvatskom prijevodu svetoga pisma riječ četverici luk. 19 8 ako sam što koga vhinil, vraćam četverici. Ovo mjesto navodi Daničić u akademskom rječniku i dodaje među zaporcima: (četvericê). Ali sve da *-a* slabi na *-y* i *-e*, oblik *-ici* ne može biti oslabom od *-ica*. — Završetak part. praes. act. sing. nom. masc. tematskijeh glagola je *-ont-s*, ali *-onts* ne daje *-a*, to daje samo *-y* kako kaže plur. acc. vĺky od vĺkons, a *-onts* i *-ons* je isto; *bery* je dakle od *bheronts. Samo za možno drži Brugmann da je sing. nom. masc. part. praes. act. građen bez *s* te se je o pred *n* produžilo: *-ōn(t)* kao u grštini φέρων od φερωντ, pa je onda *-ōn* postalo *-y* kao u kamy od kamōn grč. άκμων. On grundz. I 87 veli: „part. bery ‘ferens’ kann ebenso gut dem griech. φέρων gleichgesetzt werden, als dem aus *bheront-s entstandenen ai. bhāran“; ali na strani 399 kaže: „wahrscheinlich gingen vezy ‘vehens’ spēje ‘eilend’ aus indg. -ont-s hervor“. Ali kad svi indoevropski jezici sing. nom. masc. part. prave *sa* s do jedine grštine, koja samo u osnovama s tematskim vokalom nema *s*: βάλων βαλών, veoma je vjerojatno da ni slovenština nije ostupila od ostalih jezika. Inače ne znam ima li stsl. ikoju riječ koja bi se dočimala na indev. *-ōn* osim sufiksa *-mōn*, pa mi se dakle sve vidi da u slovenštini niti kamy ne će biti prema kamōn άκμων, nego da je od kamons, to je: nastavak je *-mon* primio u nomina-

tivu s od ostalih muških nomina te od -mons posta mūns mūn mū = my, pa je kamy, to je kamons gen. kamene nalik na slovo(s) gen. slovese. Niti lit. akmū nije prema *ἀκμῶν* nego prema akmō stind. ášmā. Tako mi se vidi da je i korē moguće samo od koren-s, ako je nastavak -en, ne -ēn. Grčkomu -ων mogao je неко̇ ipak odgovarati stsl. -an na nos govoren (sравни -ων = -an-: οὐρανῶν-ες = sel-jan-e). Takav -an moglo bi biti glagolsko slovo *ѣ*, koje dolazi u zografskom i marijinskom jevanđeliju u sing. nom. masc. (neutr.) part. praes. act. n. pr. u nes*ѣ* = nesan od nesōn grč. *νήφων* (sравни staroruski moga, st. česki moha, st. polski kład *О*). To je dakako malo vjerojatno osobito kad se pomisli da niti zogr. niti mar. ev. nije prosto bugarizama, da je dakle valada jedan i drugi kodeks prijepis načinen u Bugarskoj, gdje je za iracijonalni vokal stvoren valada i poseban znak, onaj rep pred *ѣ*, te *ѣ* glasi po Jagiću (zogr. XXIV mar. 417) kao kratko muklo a, po Leskienu (hndb. § 70) nalik na ѣ. Nu kad je u zogr. i mar. kodeksu za onaj iracijonalni vokal, koji je nastao, kad je nazalima nestalo vlastitoga glasa, stvoren poseban znak, mislio bi čovjek, da će taj znak u njima dolaziti ne samo samcato u participu praes., nego, ako ne u svima, to barem u nekojim drugim riječima u kojim Bugari govore bud muklo a bud ѣ. Za što nema n. pr. u mar. nikada pisano recimo r*ѣ*ka kad raka dolazi do 86 puta? Puki slučaj to neće biti, a zašto stvarati nešto za nešto a ne upotrebljavati je za ono čemu je stvoreno? Uz -y dolazi u participu kašto -a u glagolskijem spomenicima mar. pslt. sin. euchol.: sai, grjedaī, živaī, strēgaī. Vjerojatno je da je i to bugarizam, i Jagić i Leskien imaće pravo da vala čitati bud saī grjedaī . . bud s*ѣ*ī grjedaī . . Wiedemann mnije da je a iz ostalih padeža došlo u nominativ. Ali moglo bi se pomisliti i to, da su si ono *ѣ* i a bili glasom nekako slični, pa se a pisalo s nedostatka posebnoga pismena za nosno -an, za koje su si zogr. i mar. stvorili doduše posebni znak, ali se u mar. izmaklo od stare navade a za *ѣ* do dva puta: sai ion. 6 46 i živaī 6 57. — Uz bery (eventualno ber*ѣ* za beran i bera) ima i oblik berē, koji se čita i u glagolskijem spomenicima: grēdei, sei cloz I, živei euch. Ali taj oblik u pravoj staroj slovenštini dolazi u tako neznatnom broju da iščezava prama obliku bery, pa je čovjeku mučno vjerovati da je berē starije od bery i da ga je napokon ovo posve istisnulo iz jezika. Opet ima Leskien (Archiv IV 149 i handb. § 70) pravo da je berē načineno analogijom onijeh veraba koji imaju izvorno e u nominativu, što je tim vjerojatnije,

jer u ostalijem padežima dolazi samo *a* nikada *e*: samo berašta, beraštu . . , nikada berešta bereštu . . Braneći svoju tvrdnju da *y* od *a* postaje oslabom veli Miklošić I 155: „der regel dasz *y* für ‚an‘ nur dann eintrete, wenn hinter diesem ‚an‘ ursprünglich noch ein consonant *s* stand, Schmidt 1, 177, steht das neutrum plety entgegen“. Ali tu se očividno uzima oblik muškoga roda i za neutrum po analogiji participa na *-e -je*, gdje je isti oblik za oba roda: bije τυτων i τυτων, jer bijont bi kao neutrum valjda dalo bije kao poljom daje polje, a bije se je moglo tim lakše upotrebiti i za neutrum, što je završetak *e* je po glasu veoma nalik na *e* je u riječima srednjega roda: pitije itd. Vaša pamtiti da ima i u part. praet. act. jedan oblik za masc. i neutr.: nesъ hvalъ. Nema dakle oblika bera od koga bi oslabom postalo bery ili bere. Sâm Miklošić veli wortbild. 95: „ob part. praes. act. auf *a* im asl. wirklich bestehen, ist nicht mit sicherheit festzustellen, da sie in maszgebenden quellen fehlen“.

3. Lokal služi za izricanje načina: stsl. dobrê zъlô; bene kajk. na kraace Pergošić = na kratъcê, na same Krajačević, ugrsl. na kraci, na rejci = rêdъcê, na mali itd. Jezik taj oblik shvaća bez nijedne sumnje za sing. loc. Oblik dobrê može biti prema nominativu dobrъ, dobro i dobra. Miklošiću synt. 162 14 je prema dobro, ja sam držao i uzimam da je prema dobra zato jer je završetak lokalâ ê više prema ženskomu rodu: „rabê mêtê“, veli Miklošić, „befremden wegen des ê im auslaute, wofür man i erwartet“. ‘Warum der loc. sing. vlüčê (vgl. griech. ὄζου) -ê nicht -i hatte, ist unermittelt’, pritvrđuje Miklošiću Brugmann I 82 anm. 3. Kako mi je dobrê bilo loc. fem., tako mi adverbi na -ъsky hrv. -ski niju bili plur. instr., nego sing. loc. fem. od nominativa -ъska hrv. -ska. Miklošić wortbildg. 4 piše: „ich halte den gen. auf *e* und *y* für einen alten durch *am* gebildeten sing. loc. ai. gatā-j-ām, daher dušā aus dušām dušaam, rybā aus rybām rybaam“. Ali od -ām na kraju riječi biva samo *a* ne *y* niti *e*: sing. acc. fem. samo rybā dušā od rybā-m duhja-m, sing. instr. fem. samo rybojā dušejā ili stegnuto rybā dušā od ryba-jām duhja-jām; 1. sing. praes. samo bera od bherā-m, a genetivu na -a nema traga u starim slovenskijem spomenicima, premda ima ogroman broj genetiva na -y i -e. U sinajskom psaltiru po Geitlerovu prijepisu i izdanju ima doduše u psalmu 49 14 prividan genetiv na -a: požъri bogu žrъtvā hvalā θυσον τῷ θεῷ θυσιαν ζινέσεως i 106 22 požъrātъ emu žrъtvā hvalā θυσατωσαν αὐτῷ θυσιαν ζινέσεως. Psaltir Mihanovićev

bugarske recenzije vaġada iz XIII vijeka ima na oba ta mjesta dativ hvalê, simonovski psaltir ruske recenzije pisan ne poslije 1280. godine, ima na prvom mjestu hvalê, a na drugom gen. hvaly, hrvatski glagolski brevijari kao pazmanski, Kukuġevićev, oba novġanska imaju gen. hvali, psaltiri ċirilski srpske i ruske recenzije imaju hvaly, hvalenija ili hvalê. Ali se u sinajski psaltir toga izdaġa na ova dva mjesta nije smjeti pouzdati, jer mjesto hvalaġ vaġa svakako ċitati adjektiv hvalbnaġ, jer tako i zbiġa dolazi u psl 115 18: tebê poġbrġa ġrtva hvalbnaġ σοι θύσω θυσιάν αινέσεως. Srvani i psl. 49 13 ġrtva hvalbnaa proslaviti me θυσία ζινέσεως δοξάσει με. Tako i u psl. 4 6: poġbrête ġrtva pravbda θύσατε θυσιάν δικαιοσύνης nije rijeċ pravbda genitiv nominativu pravbda, nego je akuzativ adjektivu pravbdnġ: pravbdnnaġ, kako je i psl. 50 21: togda blagovoliši ġrtva pravbda τότε εὐδοχήσεις θυσιάν δικαιοσύνης opako bud napisano (moġda skraċeno) bud. prepisano pravbda za pravbdnnaġ. Bez sumġe je pisarska griġeska i psl. 7 1: izbavi i gospođ izdrakġ vnšêhġ vragġ emu, izdrakġ i Savblovġ xġi êz χεῖρός Σαβούλ. Vidi i Mikl. I 86 2 a). Nema dakle sing. gen. rybġ duša od ċega bi oslabom postalo ryby dušê.

4. J. Schmidt u Kuhn. Zeitsch: XXVI 337 veli da se moġe pomisliti da su padeġi sing. gen. plur. nom. i acc. ġekoċ u jeziċno pradoba jednako glasili rankās kao u litavštini rankos; plur. acc. rankās (osnove na -ā da nijesu imale nikada *n* u tom padeġu) ostavio je svoj nastavak pa se ugledao u masc.: vlġky od vlġkons, i od ġega primio *n*: rankons, pa su za tim ovaj oblik prihvatili i plur. nom. i sing. gen., kad su i prije bili jednaki. Što se kaġe za rġky vaġa dakako i za dušê. *Bio bi dakle sing. gen. ryby dušê upravo plur. acc.*, što je već prije Schleicher forml. 236 nasluċivao, ali kasnije u comp. zabacio. Premda s ġeke strane (gleda *n* u pl. acc.) godi to Schmidtovo tumaċêġe, ipak nije tako silno te bi se moralo reċi: ovako je i drukċije biti nikako ne moġe. Da gen. ryby dušê moġe biti pl. acc. ryby dušê, tomu se oblik stare ne više ġive slovenštine ne upire, ali se tim jaċe protivu hrvatskosrpski jezik. U ġem je završetak sing. gen. -e dug: dūšê (dūšê), a u pl. acc. je -e kratko: dūše. Vokal u slogu na kraju rijeċi rado postaje dug stegom iliti kontrakcijom dvaju vokala u jedno. Tako je recimo u gleda 'spectat' krajġe a dugo: glêdā (glêdā) jer je stegnuto od gleda -je(t); tako je a u imperfektovu nastavku jah ah dugo: -jāh jāh āh āh, jer je ovaj nastavak upravo

imperfekta korijenu *es*: indev. *ēsom* mjesto *ēsm*, jer je *ē* od augmenta *e* i od *e* u *es* sliveno ili stegnuto, stind. *āsam* od *aasam* po *ābharam*; od *ēsom* biva stsl. *ěhrъ jahъ* hrv. *jāh āh*: bėrijāh stsl. bėrěěhrъ od *ěke* osnove na *ě*: bherě: bherěechom bherěěhom, a hrv. *plětāh* od osnove bez onoga *ě* plet; tako je o dugo u *dobrō* τὸ χρηστὸν jer od dobro-je; tako je u sing. instr. fem. završetak -om dug: -ōm: *ribōm* (*ribōm*) jer za ribov ribou riboju stsl. *ryboja* itd. U opće biva zadnji slog dug ako je nastao izvorno od dva sloga kojijeh se prvi završuje suglasnim a nije pred nim poluglasno bilo, osobito ako u drugom slogu ima ili je imalo koje suglasno n. pr. *hvalē* *hvalē* 'laudant' jer od *hvalentъ*, ali *něsoše* jer od *něsošent*, *plētū* *plētū* 'plectunt' jer od *pletontъ*, ali *plětijāhu* *plětijāhu* jer od *pletijahont*, *plāmēn* *plāmēn* jer od *plamenъ(s)*, ali *plēme* jer od *plēmen*; *jūtrōs* *lētōs* *zīmūs* jer od *jutrom-sъ* *letom-sъ* *zimām-sъ*, ali *dānas* *něcas* *večeras* *jesēnas* jer od *dьnъm-sъ* *noštъm-sъ* *večerъm-sъ* *jesenъm-sъ* itd. Tako je i -e u pl. acc. kratko, jer nije nastalo nikakvom stegom: *dúšě*, jer od *duhjáns* *duhjōns* *dušens*. Prema tomu biće valjda i -ē (-ě) u sing. gen. nastalo stegom od dva vokala, od dva sloga. U ostalom sudi Brugmann o Schmidtovu uzimanju, da je u indoevropskom prajeziku iz skupine: dugi vokal + nazal + s iščezlo n I 190 ovako: „als eine zu beachtende möglichkeit scheint mir diese hypothese der erwāhnung wert. Doch fehlt ihr zu zeit noch festere begründung“. Brugmann dakle još drži da je u plur. acc. ženskijeh osnova na *ā* završetak -āns, ali da se je u slovenštini skratilo *āns* na *ans* odkle *ons* itd., jer str. 466 kaže: Kürzung vor *i* und nas. + geräuschlaut . . . entsprechend kann auch ksl. *raky*, welches zunächst aus *ronkons* herzuleiten ist, weiter auf älteres *ronkāns* zurückgeführt werden“. Prema tomu je i to, da su u slovenštini jednako glasili sing. gen., plur. nom. i acc. samo mogućnost koja doduše vrijedi da se spomene, ali dovoljno dokazana nije, pače ista mogućnost iščezava pred hrv. dugim *e* u gen., ako se i prizna da je pl. acc. fem. građen analogijom po masc. Vidi i II 401 anm. 1 i 459 anm. 3. Što je u adverbima na *ke ce ice e* dugo, to je odvratilo i Maretića od pomišljanja na plur. acc. — Kad je dakle sve još ipoteza, učinio sam i ja ipotezu, i prem da joj imam sâm prigovarati, kažem ju ipak. *Discimus errando, saepe et peccasse iuvabit*.

5. Ako¹ je — a ja uzimam da je — sing. gen. muških i srednjih osnova na o (Ѡ, o), recimo odruživši se od litavštine, posegnuo ne znam zašto za tuđim nastavkom, ali nastavkom istoga broja, za sing. abl. stind. -ād, mislio sam da se je vaŭada i sing. fem. s istoga uzroka i povoda odrekao vlastitoga si nastavka kao i gen. masc. i posegnuo za tuđim sufiksom također istoga broja, ali ne istoga padeža kao masc., da se razlikuje i oblikom od masc. kao se i drugdje razlikuju oblici po rodu. To mi se vidjelo naravnije nego da se je ugledao u padež drugoga broja, u plur. acc. s toga što je slučajno mogao š njim jednako glasiti, dok se nije sâm presvukao uzajmivši n od masc., i tu odjeću ogrnuo i sing. genetivu i plur. nominativu, da budu opet sva trojica jednakolični. Zato sam držao da je Miklošić ipak mogao pravo imati kad je lautlehre 301 pisao da mu se vidi da je staroindski lokal ženskih osnova na ā prikladan da bude *temeļem* za tumačenje genetiva. Na tom sam temeļu dalje gradio umujući: kad je imao stid. nastavak -ād preuzeti službu genetiva, genetivni se nastavak vaŭada nije na prosto zabacio, nego se dodao novomu nastavku kao s: -āds: raba od rab -ād-s. Tako sam držao da je nastavak lokalu jām primio također s: -jām-s, čim se razlikuje od nastavka -jām u sing. instr. fem.: ryby od rybā-jām-s rybaams rybāms skraćeno rybams odakle rybans rybons rybūns rybūn rybū, a dušę od duhjā-jāms, duhjaams duhjāms duhjans duhjons duhjens dušen. Ne stoji baš čvrsto Miklošićev prigovor I 45: „der annahme einer reihe jans jons jens jen je widerstreitet bijašti, wofür man bijašti erwarten würde nach gorešti hvalęšti“. on + conson. osobito u nezadnem slogu biva ā svuda, i iza j, zato 3. pl. bijātъ lačātъ, pa dakle mora biti i bijašti, a u gorešti hvalęšti nema nikakva on. Ali biję lačę žnje, jer jonts jents u zadnem slogu riječi. — Da se aja preko aa može stegnuti na a, to kaže recimo glagolahr 'loquebar' od gla-

¹ Brugmann sumna da je sing. gen. vlŭka stind. ablativ vŕkād. I 524 veli: „minder sicher ist es dasz der gen. sg. lit. vlŭko aksl. vlŭka 'des wolfes' dem abl. ai. vŕkād lat. lupō(d) entsprechen“. 109 u opasci: „ai. má d tvá-d asmá-d lassen vermuten dasz im abl. sg. -ād und -d in ähnlicher weise neben einander lagen wie im gen. sing. -es -os und -s: lit. vlŭko und slav. vlŭka, deren ausgang wegen des lit. ō auf eine grundform mit ā zurückzuführen ist, können zu lat. -ōd und griech. -ω nur in indirecter beziehung stehen: sie sind ein problem wie idg. jugā. — II 103 gänzlicher schwund des suffixes ist anzunehmen, falls der urbalt. slav. gen. (abl.) wilqád ein suffix ad enthält.

gola -jahъ glagolaahъ; možda i latelъ u psl. sin. 9 29 prēsēditъ vъ latelihtъ ἐγκάθηται ἐνέδρῳ, od lajatelъ laatelъ, psl. pogod. vъ laatelehtъ; vъzdahtъ u psl. sin. 68 5 ihtъže ne vъshyštaahъ togda vъzdahъ (tako vaļa čitati u Geitlera opako prepisano vъzvahъ) prema ἡ ἡραζον τότε ἀπετίγγουν exolvebam, od vъzdajahъ vъzdaahъ, u psl. mih.¹ vъzdaah, u hrv. glag. brevijarima vъzdaēhъ; vъstahъ sin. 118 62: polunošti vъstahъ ispovēdati sję tebē μεσονύκτιον ἐξεγερόμεν (surgebam) τοῦ ἐξομολογεῖσθαί σοι; a mih.¹ i simon. pslt. vъstahъ, a hrv. glag. vstaēhъ; istala u simon. pslt. 118 139: istala mę jestъ žalostъ tvoja ἐξέστης με ζήλός σου, od istajala, mih.¹ istála; istavъ u hrv. glag. kuk. psml. 57 9 od istajavъ τῶς; napaа ποτίζων u psl. mih.¹ 103 13 od napajaję napaaje, sin. napaēję; tako može biti i danije datelъ vajа od dajanije dajatelъ vajaja, sravni česki káti láti od kajati lajati. Nu ova slivanja ne stoje baš čvrsto, někoja će biti nastala pisarskom griješkom, a někoja su problematična. Ako li je stega a od aja u našem slučaju malo vjerojatna, može se prema sing. instr. ryba dušą stegnuto od rybojа dušeją to je ryba-jām duhja-jām pomisliti i sing. loc. rybaš dušęs od rybojons dušejons, to jest ryba-jām-s duhja-jām-s, te od tako dobivenoga rybaš to je rybons postaje preko rybūns rybūn rybū pravilno ryby, a dušęs to je dušens pravilno duše, hrv. ribē duše. Ali sing. instr. ryba dušą je opet kamo neobičniji oblik od oblika rybojа dušeją, prema čemu bi gen. imao glasiti ryboję dušeję, čemu nema traga. Za nevoļu se postanak genetiva na y i ę ipak može protumačiti na moju, kad se ne može ili neće da pristane uz drugo koje tumačenje te se uzima da -ą ne slabi na -y i -ę, niti da je sing. gen. ryby dušę upravo plur. akuzativ.

6. Ovako građen genitiv, mislio sam, mogao je nešto svojega staroga značenja sačuvati uz novu svoju službu, pa mi je bio adverab na -ьsky ono gdje se sačuvalo lokalno značenje za službu načina. U tom smislu ne bi bila baš velika griješka što Miklošić veli da gen. dolazi za oznaku načina. Što se u hrvatskom jeziku pa dakle i u kajkavštini nije -ski posve promijenilo na -ske, nego je i ostalo -ski, tomu mislim da je uzrok to što se za ovu promjenu kod adveraba nije osjećala nikakva, ili barem ne tolika potreba, kolika kod nomina s osnovom na ā s tvrdim suglasnim pred a tada, kada se je slovo y u glasu izjednačilo sa slovom i te bi bio glasio sing. gen. kao i dat. i loc. recimo ribi.

7. Nastavak *uskъ* hrv. *ski* obješa se obično na supstantive, ređe na adjektive. U adverbalskom obliku *ski*, *ske* dolazi obješen i na part. praes. act. Ja imam od naroda i iz knige ovo zabilježeno:

bežèčki currendo: Niti *bežečki* ga ni mogel dostigniti. (Bezavina.) Preseče obodva i zeseče je na drobne komade i priveže kobilu na rep, i restepel je kon' se *bejžečki* falaček od falačeka. (Moje prip. 116.)

čepèčki hockend: Naši se *dečki* takaj *čepečki* sajnceju. (Sutinsko.)

gasèčki restinguendo: *Gasečki* hižu se, je žete (= jako) opekli. (Sutinsko.)

grijèčki corpus calefaciens: *Griječki* pri peći sedi ded. (Sutinsko.)

handrajùčki parum accurate agendo: Ti si velik *handravec*, se delaš *handrajučki*. (Sutinsko.)

hodèčki eundo: Dve vure dobre *hodečki* dojdeš v Petrovu goru (Sutinsko.)

jedèčki edendo: Bog nas čuvli takvega človeka: niti *jedèčki* ni miren. (Bezavina.)

klečèčki kniend: Nekoje posle moramo *klečečki* delati. (Bezavina.) *Klečečki* ga je molil da bi mu oprostil. (S. Jana kraj Jaske.) Ve su ta deca došla pred oltar boga molit *klečečki*. (Moje prip. 17.)

kradèčki furando: Tè se je *kradečki* obogatil. (Bezavina.)

letèčki volando: S. Pavel zemlju i morje, Grciju i skupa Barbariju i skoro vse pod nebom orsage kakti *letèčki* je pretekli. Zagrebec II 47.

ležèčki cubando: Kad sem došel k ņemu, našel sem ga *ležečki*. (S. Jana.)

lupajùčki verberando: *Dečka* *lupajučki* si je bič potrl. (Sutinsko.)

pasùčki pascendo: Krava ide domov *pasučki*. (Bezavina.)

pevajùčki canendo: Naš sused dela sako delo *pevajučki*. (Bezavina.)

pijùčki bibendo: Stric maše *pijučki* z rukŭj. (Bezavina.)

pušèčki tabak Rauchend: *Pušečki* je vujnê (= vani) stal. (Sutinsko.)

sedèčki sedendo: ječ *sedečki*, a ne *stojèčki* ali *ležèčki*. (Sutinsko.) I podignul se je gore *sedečki*, koji je mrtev bil. Zagrebec 5a 312.

skrivajučki se occultando: skrivajučki se je odal (= tim što se skrivao. Sutinsko.)

skrivečki occulte, tecte, clam: Vkrade puško i ide skrivečki v šumo. (Moje prip. 91.) On je hranil tu vticu skrivečki. 214.

slepečki coece Habledič lex. inconsulte Belostenec. Ne sem znal i slepečki naglavce sem išel. Habledič ad. 322. Ne dvojim da su vnogi zmeg vas videli kauklare . . deset nitih konca slepečki čez luknicu malahne iglice prevleči. Zagrebec 5b 20. Neboge žene, velim da ste si vnoge i vnoge same krive da ste od vašeh mužev natezane, mučene i mrevarjene, kajti se slepečki ženite. IVa 107. Toga naj nigdor ne govori da bi to vražja zduha bila, nego tvoja zločesta pamet, kajti si se slepečki ženil. IVa 118, Izak hoteči se oženiti toga on ni kagoder slepečki vučinil. IVa 119. (Možda od: slepec.)

sramečki cum turpi verecundia: Náj niš sramečki delati. (Sutinsko.)

stoječki stando: Te piše lepše stoječki, neg ti sedečki. (Bezavina.) Stoječki je zaspal. (S. Jana.)

žmirečki connivendo: Do tam ni dalko, ja žmirečki tam dojdem. (Zagreb.)

Uz -čki dolazi i -čke prema gen. ribe. Ima krajeva gdje se govori jedno uz drugo:

biječke verberando: čača ga špota biječke. (Bezavina.)

ležčke cubando: Ne jej ležčke. (Bezavina.)

skrivajučke se abdendo: Skrivajučke se je odal. (Bezavina) iz knige:

ležčke cubando, sedečke sedendo, stoječke stando: Več krat vudri vu človeka, žitka ga mentuje, ali mu telu nikaj ne naškodi, nego ga ostavi na mestu onak kod ga najde na stoječke, sedečke ali ležčke Zagrebec 5a 44.

mučečke tacite, clam: Jahel Šišaru po mučečke je skončala. Švagel I 33. — mučečki: Jugovič (za se mučečki:) dobro ufane! Mikloušič grab. 143.

sedečke sedendo: Mladenec, tebe velim: stani gore! I podignul se je na sedečke koji je mrtev bil. Zagrebec 5a 147.

spečke dormiendo: Nesrečna deklič na spečke v vrat mu meč zacepila. Habledič ad. 663. Poslali su k nemu onu ženu zapovedaši ne da mu na spečke odreže lasi. Zagrebec IVa 138.

stoječke: Boj pešički ali na stoječke, stataria, bellum pedestre. Habledič lex. kod boj.

Glede na i po pred -čke pamti na pred samim participom: Rekoh vam ča prisnih prividom na speči, i pisah ča vidih različno na bdeči. Baraković vila. Kad ja vidih Dragu steći prvom, drugom i do trete, pak u hladu na ležeči, ustrpih se do devete. Baraković draga (str. 360).

Silom prijedloga na pošlo se i dalje te bijeli Krañci govore: na spečkem govori; na gredočkem spi. Pa čak: Brez držečka (ili) držečkega nese kobel vodi. Miklošić III 162.

8. U Ludbregu među Varaždinom i Koprivnicom — jeli još gdje drugdje, ne znam — ima neka razlika u značenju između oblika -ski i -ske: Nosi se po gospòcki, po gròfovski, po mčsterski, po muški itd. znači: er trägt sich wie ein herr, wie ein graf, wie ein handwerker, wie ein bauer usw., a: Nosi se po gospockê, po grofovskê, po mešterskê, po muškê itd. znači: er trägt sich wie es herren, grafen, handwerkern, bauern sich zu tragen zukommt.

9. Sam je nastavak -ski dovoljan da se nim izreče način, pa tako u govoru i u knizi dolazi. Na primjer: Prvi vas je pustenik kot goste človečki držal. Habdelić ad. 725. Eva je gospocki postavljena bila vu paradizum. Šimunić prod. 226. Nekoji tak svinski kuhaju, da je odurno videti, jošce meñe vuživati. Škvorc 309. Ti li si on koga iz device rogenoga norski povedaju? Gašparoti II 133. Samočno živu, siromaški se hrane, zločesto se opravljaju. Kovačić 54. Ja nemu hoću prijateljski odgovoriti. Lalangue med. 374. Istinski želeti bi bilo da polodelec sam svoje galete prodati bi mogel. Mitterpacher mor. 51. Pozvani gosti nesu hoteli dojtí, nego vsak ojački spričavali su se. Horvat prod. III 38. Kak vnoga deca vre za to nepokorna postala jesu, kajti njihovi stareši ñe ni tak očinski pokarali kak krvoločno z nimi baratali jesu. 104. Znete kak se križ napravlja? ne li iz dveh drev: jedno je gore pretegneno, a drugo poprečki vrženo. Šimunić prod. 433. Ovčari znaju ovcam škomce vunu spukati i tácki na svoju hasen obrnuti. Paul ov. 38. On počí, no včasi je s tiste kose postalo puno nožov, kos no srpov, kerí so sen pa tan stali, gor no poprečki. Nar. prip. iz Štajera u programu gimnazije varaždinske 187⁴/₅ str. 6. Mislim da jednako z nami bi živel kloštarski. Vračan ber. 16. Ima hvalu povsuda da je tak pogibelno betežnoga tak viteški pomogel. Mikloušić diog. 60. Nahaja se črv neki komu dijaki seta ali pilus govore, slovenski se zvati more ščetina ali dlaka. Habdelić ad. 617. Quid levius fumo? flamen . . horvátski: kaj je nestalnejšega i gingavejšega od sape?

veter. Gašparoti III 666. Ako se zločesto vrači, gñiloču na se zadobi, koja dijački zove se gangraena, nemški brandt. La-langue med. 95. Kak anda govoril je bog kada tebe med srakare je nagovarjal, je li grčki, francuski, mađarski ali more biti horvatski? Vračan ber. 26. itd. itd. — Ali je jezik gdjekad osjećao nekakav nedostatak oznake pa dodaje sprijeda riječ po, ređe na, na primjer: Kaj štimaš da se bog po detinski, po norski grozi onem ki kunu? Mulih hrana 488. Ah dragi, to ne po kršćanski. 489. Po noći na osla sede i po tacki žitek ž(i-v)eti začne. Gašparoti II 598. Ni se on dostojno po varaški držal, nego po muški i nečlovečki odgovoril: nemorem dojtí. Matakovič II 43. Purgar . . ne bi mogel po siromaški sebe opravljati . . . Koji živuč živleñe svoje po prosjácii zdržavaju. 107. Grešnik mora sebe obtužiti a ne ispričavati . . niti općinskim načinom ovak reči: vnogo sem vgrešil; niti ovak po bedačko: mogel sem reči zlu reč; niti ovak po krivoverski: mora človek grešiti; niti ovak po babinski: klenem, kunem, prekliñam. Mulih ap. 1038. Jedno malo je i to po cigañski Mikloušić diog. 38. Da ti šmencaj! dve sto forinti za tak malo delo, to je već kak po kavalerski. 39. Ovoga bi ja moral samo jeden pút pod moje vezikatore dobiti, bi ga hotel vre po naški zmehketati 80. Pusti si za petnajstemi leti jen put ipak po bratinski ruku stisnuti Lovrenčić rod. 55. Prodekujučega špañolskem jezikom vnogi narodi ze vsemi nikaj ne znajuči po špañolski vendar vsi i sledñi razumeli jesu. Gašparoti II 199. Ja jesem od vseh ljudi zavržena po dijački zvana paupertas, a po horvatski krepost siromaštva III 586. 7. Lion po nemški, Lugdun po horvatski zove se. 660. Grčkem imenom anargyrii, po horvatski prez penez i srebra ozvani jesu. 910. Sušec lepo ime nije . . . ali se po djački Mars vre lepše zove, to pak po sol-dački harc al' vojska pove. Gregur kap. horv. 11. Tako u Bijelostijenčevu rječniku: po fletarski infabre, po gospodski amplifce, po haharski tyrannice, po krivoverski haeretice, po meštarski fabriliter, graphice, po muški inciviliter, po susedski vicine, po svinski suatim, po tatski furtim, po ženski effeminate, po dijački latine, po grčki graece, po turski turceice itd. — U krañskoj slovenštini: po nemški je tajfel, po krañski hudč; kakó t' bo pomagál, ki sam nima nič! Nar. pjes. itd. itd. Miklošić synt. 159. 12 veli: unrichtig po laški po nemški po slovenski. Ja ne bih kazao baš unrichtig, jer po nije ovdje prijedlog, nego je dodano

veće točnosti radi. — Za na imam taj par samo jedan primjer: Prečista devica Marija bila je pisarica, kak varaš Mesina svedoči, ar je tem varašcem onda gda je s. Pavel apoštol onde Kristuša prodekuval, jedan list na židovski pisala. Škvorc 114. Sравни nemački auf russisch, zu deutsch. — Pored lokala -ski dolazi i akuzativ -sko: Potrebno je da človek pokornik vse svoje grehe istinsko pové. Šimunič prod. 315. Koteri izvršeno i nebesko jesu živeli Gašparoti I 265. Vsa ova (pojedena) na zrak po zrigavañu je obračal vrag, kotera drugač želudac naturalsko skubati ne bi bil mogućen, I 170. Morate grešneh i beštinsko kakti koñ i osel živučeñ prez razuma ljudih pajdaštvo bežati. IV 91. Srdite se bedasto i norsko proti nerazumnem i nemem stvaram. Matakovič II 91. Čujte, je li istinsko govorim. 119 itd. I tuj se počelo sprijeda dodavati po: Židov po kršćansko se je potpunoma prekrizil. Habledič ad. 576. Kajti sem po beštinsko živel, za to po smrti kip beštinski nositi moram. 605. Semiramis po kraljevsko opravljena na kraljevski stolec sede. 632. Zakaj takvoga stanovnika tak po muško iz cirkve negove tirate? 634. Žene se meğ sobum po muško mešaju foeminae instar virorum congregiuntur. 676. Stanovito po norsko je činilo drevje, ko si je jednoč zebalo bilo za kralja trñe. Škvorc 12. Ova bogu ogrutna žena zapovedala je vnožinu popovskoga reda po tolvajsko vumoriti. 211. Šostari cipeliše napraviše po špañolsko. Šimunič prod. 50. Jošče se žive več po živinsko neg po kršćansko. Zagrebec 5^a 331. Tako u Habledičevu rječniku: po dvoransko aulice, po mladiničko iuveniliter, po muško rustice, po žensko effeminate feminee, po korotansko carinthiace, po rimsko romane, romano more, po vugersko hungarice, po židovsko iudaice hebraice, itd. U Bijelostijenčevu rječniku: po varaško urbanatim, po pešičko pedianter, po prijateljsko amicabiliter amice, po vojničko pugilice, po obćinsko universaliter, po viteško herculee, po naravsko naturaliter, po kurvarsko meretrice, po petlarsko mendiciter, po polsko rusticatim, po mačahinsko novercaliter, po stransko, po zvansko exotice itd. — U krañskoj slovenštini: Po očetovsko je bila ta od boga. Ravnikar zgodbe 2 s. Po turško se obnašajo. Koritko nar. pjes. II 38 itd. itd. — Uz prijedlog za: Niti je razmisliti hotel, je li ono, kaj želel je pograbit, za istinsko dobil bude. Vranič II 8.

10. Držao sam da nastavak -ьскъ nije no modificiran nastavak -къ -ькъ, komu su opet modifikacije -кјъ n. p. nicъ od ni -кјъ,

-bъkjъ -ikjъ. Feminin im glasi -ka -bъka, -ca -bъca -ica. Kako se ovi sufiksi upotrebljuju za tvorenje različitijeh nomina, tako sam držao da im sing. loc. fem. služi na tvorenje odverbaba načina. Od nominativa -ka -bъka -ca -bъca -ica glasi sing. loc. stsl. -ky -bъky, -ce -bъce -ice, a od -bъska glasi -bъsky, hrvatski i slovenski: -ki i ke, -ce -ice, -ski i -ske. -ski -ske -ke i -ce -ice su mi bližnji rođaci i držao sam da su s vremenom postali jeziku *sufiksi načina te se dodaju na različite osnove*. Ja poprečki, poprečke i poprekce držim za sestre: prva je najstarija, druga je srednja, a treća je najmlađa. Mučno mi je pomisliti, da treba rastaviti -ske od -ski recimo bežečke od bežečki, hrv. zàgonackê od zàgonackî itd.

11. Nastavak -bъsky dolazi u svijem slavenskijem jezicima, prem da je vjerojatno da ga je slavenština primila od nemštine, a -ske -ce -ice ima samo hrvatskosrpski i slovenski jezik, dakle je to mlađa jezična tvorba valjda prema -ski, koja se mogla onda početi razvijati, kad se je sing. gen. ženskih nomina na a s tvrdim suglasnim pred nim počeo pomjerati s genetivom ženskih riječi na a s mekim suglasnim pred nim, kad se dakle počimalo govoriti ribe za ryby po primjeru duše, što je također mlađa tvorba i dolazi također samo u srpsko-hrvatskom i slovenskom jeziku. jer svuda drugdje ryby, kad je dakle glasa y nestalo izjednačivši se s glasom i.

12. Adverbi na ce ice, a osobito na ce, govore se kod kajkavaca, i kod muža i kod inteligencije, dosta često a i kniga ima ih priličan broj. Općeći s narodom, i prostim i inteligentnim, i listajući knige biležio sam kadkad ovake vrste adverbne i koliko ih imam još zabilježeni, evo ih ovdje, i to najprije one iz knige da se vidi da imaju i neku povijest i kako se upotrebljuju.

Hotce, hotomce sua ipsius sponte, volenter, voluntarie, consulto, data opera, de industria, ex industria Belostenec kod suamet; hote i drugdje: Ne hotce ne hotomce praeter voluntatem, casu, non voluntarie, fortuito. Belostenec. Hotonce, hotence, hotomce. — hotomcê: Ki si čisto i devično telo tvoje z diščiplinami, z oštrem drotom i bodučemi špicami pak z ostrugami na tuliko hotomce trafil i mučil da je gusto krat krv ž néga tekla. Šidič 45. S. Mariliuš i već drugeh jesu njihove ključe hotomce ali vü morje hitili, kotere su potlam čudno po ribah nazad dobili. Škvore 171. Došal je vrag ter mu je kolo potrl. Rekel je: ti peklenški dub, taki mi na mesto ovoga kola ko si potrl služi. Vrag je taki kolom postal. Onda bi bil kučiš dobro vučinil da bi

bil hotomce čez naj vekše blato išel, onda bi bil mogel reči: vrag je vzel to kolo. 295. Obečem na dale da se hotomce i po malovrednosti vu ne nigdar več ne ču dobrovoljno povrnuti. Manuale conf. 94. Vsa je rajši imal izprošena nego hotomce podana Gašparoti IV 65. Nigdar hotomce niti mali greh vučiniti. IV 147. Veliku milošču budu imeli koji se hotomcé tvoje naj svetěši službi podložē. Kovačič 111. Natura nerada hoče vumrěti, ne da se težiti niti obladati niti hotomcé vkoriti 199. Za malu tvoju voļu koju sada hotomcé zapúščaš, budeš imal vsigdár voļu tvoju vu nebu 188. Kak sem ja sámoga sebe za grehe tvoje bogu otcu hotomcé aldúval, tak moraš i ti samoga sebe meni dobrovoljno aldúvati 242. Nikaj ne želēm meni začúvati neg mene i vsa moja hotomcé i naj rajši tebe na aldov darúvati 266. Kakvo strašilo mora biti on koji proti starejem svojem ne velim mrzel biti, nego na žalost i rastužnost ne večkrat hotomce zna dopeľati! Vranič II 137. — Hotoncê: Ovi nesu si sami zavdali hoteč te manenije ku trpe, oni se pak hotonce i znajuč vu nu mečū. Habledič ad. 872. Ne vsliša ne Marija takovoga grešnika koteri vu nu vufajuči več greši nego onoga koteri po krhkoče človečanske vu greh zapade nehotonce. Šimunič mar. 55. I za to se mozi biti ľudi ne hte čuvati malih grehov, nego sami hotonce vu ne zapadaju. Šimunič prod. 75. Vi velite: ne vpelaj nas vu skušavañe, à sami pak hotoncè pajdašite se z onemi kompanijami, Zagrebec I 296. Živete vu takoveh prilikah kade ni moguče biti prez tentacije, pače vnoģi si hotoncè telovne vrage drže vu hižah I 296. Dužan si izpričati da ga on ni hotoncè včinił 353. Za kaj ne bi vreduo vust odpreti srde se, hrupè, kunù da vse grmì, kako da bi družinče naglast hotonce ono vučinilo bilo kaj mu se je pripetilo vučiniti. I 380. Piše kuliko g. bog odurjava one grešnike koji se ludo i nespametno hotoncè sami povračaju na prve grehe IV 49. Intereše soldate kakti slepe čini hotoncè naproti smrti teči 5^a 482. Gdo je on kojemu kada teda nečiste misli vu glavu ne dojdū? koje ako pak vu srce pusti, vu njih hotoncè zadrži, nasladije i privoli, vu kolike smrtne grehe nega zapeľuju? 5^b 250. Odgovarjam hotonce vsem stvaram i vsakomu dugovañu toga sveta. Manuale conf. 232. Žuhko je g. boga stvoritela i zviralisče vsega dobra ostaviti ter se nečistomu duhu neprijatelju i početniku vsega zla po grehu hotonce povdati. Mulih fer. 30. Zakaj putujuč vu nekoju vekivečnost za segurnejši put ne pitaš i ako ti gdo poveda ne maraš, nego hotonce i znaduč po zle navade

ideš vu tugu i žalost vekivečnu? 55. Greši z mišleñem ki znađuč i hotonce vu kojem vere kotrigu dvoji. Mulih ap. 708. More se odvezati on ki se zadržava vu bližne greha prilike koju more ter ne hće ostaviti, dapače ako se hotonce vu ñu postavlja 1076. Čistoga srca zovu se oni ki se od vsakoga smrtnoga greha marljivo čuvaju ter su gotovi prvo vumreti nego se samo vu jednoga znađuč i hotonce pustiti 1533. Grešé hižni tovaruši ki hotonce zrok dadu da se dete ne zanosi 834. Koliko zlo je se po gréhu hotonce k tulikomu svojemu i božjemu neprijatelju vragu obrnuti. Mulih hran. 446. Jošće gorše manenije jesu putniki sveta ovoga koji hotonce zadržavaju se vu nasladnosti sveta ovoga. Gašparoti III 32. Milošću gubite božansku i tak sami sebe naglavce ter hotonce na dno pekla prepadate. Švagel I 98. Nit se kada vu takveh mišleñih požeļeñih hotonce nasladujemo. Mataković I 472. Boga zbantuje koji prez vsakoga poslów zroka i spričavañia iliti hotonce ne će pozivañe prijeti. II 44. Negda i negda vu betegu jedan, dva ali tri dapače i više puti navadna je krv hotonce iz nosa van cureti. Lalangue med. 113. Ako betežnik hotonce za koju jestvinu bi prosil, more se ñemu dati 51. Ne bantujmo nikoga hotonce. Horvat prod. I 91. Mi bežimo hotonce pajdaštva s pobožnemi. III 10. Mi suprot stavlamo se hotonce ñegovem božanskem milošćam. III 11. To ravno tuliko je kuliko hotonce vu smrtnu pogibel sebe stavljati. Mitterpacher mor. 43. Ono kaj hotonce né je vćiñeno krivća biti ne more. Jandrič 10. Vu ov ogeñ peļaju vnogi stareši děću svoju ako prem ne hotonce. Mikloušić grab. 133. Još i vezda neprijatelov vere svete najti je, koji veru svetu zatreti hoćeju i hotonce išćeju. Vračan 2 64. Je proti ñaravi i vsjoj pravici, sebe hotonce vu takov stališ postaviti da . . se dūgi ober dūgov napravē. Kristjanović blag. I 296. — Hotencē: Vćeni kteri su zvršeno znañe voļe i zapovedi božje imeli, zapovedi ništar meñe i božje i naturalске ali su hotence zamudili ali za ništar metali, strašno odgovarjati budu morali. Habdelič mar. 84. Žalostna je bila duša Kristuševa gda je premišļavala da i po tak teške smrti velika vnožina ļudi bude kterem smrt ona ništar hasnila ne bude zaradi grehov v ktereh hotence pogine. mar. 53. Ali komu ga nilo more biti, da si je sam kriv i hotence. ad. 832. Ako žene kaj proti voļe vaše činē ali vućinē pripetcē ali hotencē, opomenete jih ļubļeno. Zagrebec IVa 104.

Istekce refuse. Belostenec.

Izlevce refuse. Belostenec.

Iz m e n c é alternate, alternatim, alterne, alternis vicibus, mutatis vicibus, per vices, mutando vices, Belostenec, i kod vicissatim. Z m e n c é alternatim, alterne, alternis vicibus, vicissim, invicem, zmence gostim mutito, zmence skup govoremo per vices loquamur, invicem, Belostenec. — p r e m e n c e alternatim, mutatis vicibus, alternis vicibus, mutando vices, periodice Habledi lex. i Belostenec, i kod vicissatim. — n a z m e n c e Belostenec. — I z m e n c é i i z m è n c e: Robinzon odredil je da iz m é n c e v u tačkah dugovaña odvažali i stražili budu: jeden pred pólđan, drugi po pólđan. Vranić II 206. Osupñenost, strah i vesele ladala su iz m e n c e vezda s srcem Robinzonovem II 274. Negve tri čeri pak su išle v tri svete da tam moriju. Ar je pak pet svetov, za to ideju v u ona dva druga iz m e n c e. Moje prip. 242. — z m e n c é: Ako človek ne videvši boga i ne videvši da ga bog vidi tak se pred bogom sramuje kakti da bi zmence on boga i bog néga videl, to je naj viteškeje v u sramovañu kršćanskem. Reš 75. — p r e m e n c é: Jeleni kada hote čez kakovu veliku vodu pljuč prejt i, naj jakši zmeğ ñih najprvoga se postavi, ostali pako jeleni vsi kak ti po žnore jeden za drugem postavljaju se v u plov ali tak da jeden na drugoga svoje žmehke noge postavljaju, sam prvi ñe na višak drži, na hrbtu pako svojem drugoga jelena za sobum pljučega nosi, koji kada se vtrudi i opešavati počíña onda se obrne i najzad se postavi breme svojeh rogov na hrbet onoga pred ñim jelena postav i, i tako vsi p r e m e n c é číne jeden drugoga pomažuč i lah-koteč. Zagrebec 5a 235. K tomu odlučil je bil takaj dva redovnika koji su pred tem istem oltarom v u dne i v u noči p r e m e n c e a neprestance srebrnem kadilñakom temjan matere božje alduvali. Milovec 21. Gde z živum obilno zdenec vodum zvira i p r e m é n c e žeju vgasuje i tira. Jurjević 30. Ganki vsi grme s pevañem i tanci p r e m e n c e idu med igrañem. 35. Morje začé se burkati i voda p r e m é n c e z vetri vojuvati 56. Sveti Ignatius buduč vre biškopom v u duhu jen krat vzet čul je korušé nebeske p r e m e n c e, to je to jednoga za drugem hvalu presvetomu trojstvu prepevajučé. Gašparoti I 504. Dobro bude negda po travnikih negda po spašeni zeml i p r e m e n c e pasti. Paul ovc. 10. Je li vsa ova zmirom trpiju ali pak p r e m e n c e na čase dohağaju? Lalangue med. 274. Zdeni, drhtavica i vručina p r e m e n c e na život dohağa 172. Pepel presejan na rañgleku zvrúčaj méšajuč i med cañami pridebelimi na bolěču stràn p r e m e n c é dévaj: zub čuhne. Mikloušič izb. 129.

Iz nevarce znevarce inopinanter, kod: naglo 2. znevarce, iznenada repente, de repente, improvise, repentine, ex inopinato, inopinate, non opinato, praeter omnem opinionem, praeter expectationem, subito, znevarce dohajam intervenio, Belostenec. — Z nevarcê: Kak se je Andronicus nadejal vnoči je Isacius v Carigrad došel i luctvo vu oružje zbučil, na Andronika znevarce navalil i v ruke dobil živoga. Haddelič ad. 168. Povedala je bila jenkrat svomu spovedniku jedna bogaboječa čista ženska glava, da je listor jenkrat znevarce jednoga človeka vu obraz pogledala. Šidič 48. Vu Česke zemlje vumrl je jeden imaňa officer ki poklam bi bil vu cirkvu zanešen i onde bi bili za nega dijaki i drugi pobožni ludi molili čakajuč doklam bi se bila negva rodbina doma k pokopu spravila, ali kaj se je pripetilo? kajti su se kesno spravljali, ne hotel tak dugo čakati, neg je znevarce iz leza skočil i domom pretekkel. Skvore 37. To videvši nekoj plemenit čovek ki je ramno onda poleg jednoga voščana koňanika stal, znevarce zmeknul je rečenomu koňaniku iz nožnice deglin 43. V Holandske zemlje ribiči negda znevarce vlove ribu ka se zove morska divojka 45. Auguštín opazil je knigu s. pisma, ku je zdignul i znevarce odprl 121. Jesu vnogi ki se vufaju dugo živeti. O škodljivo vufanje! Znevarce dojde smrt te im vrat vtrgne 144. Jožef je jednoč znevarce v komoru gde je Putifarova žena ležala, po nekoje dugovanje bil zašel. 166. Kada naglo podplate vre nabite na dreveh čižmenih obrezavaju, zaide im nož znevarce kajti ne paze vü oglavine 223. Mars bog vojske je jednomu človeku na jeden mah glavu odsekkel. To je bilo žal Jupiteru bogu sunca. Za to zapovedal je Jupiter Vulkanu bogu ognja da mu glavu k telu prilepi i zvrachi ga. Vulkanus hotevši tomu človeku hitro pomoči znevarce zdignul je tu glavu i priložil ju k telu ali nerazumno z obrazom na hrbet 258. Je veliku nesreču s puštenem prahom imel, ar mu je znevarce iskrica vü škatulu praha opala te mu je na jeden krat obodve oči zežgal. 287. Ovo življenje ne drugo nego vmiranje i izegnanje iz nebeske domovine, za koju smo stvorjeni, gde hlepeči na blago zovu se od nega ter znevarcé kada ne štimaju Mulih fer. 32. Bojim se za one ki vezda dobra dela i pokoru činiti odvláče, ar znevarce dojde vreme gda budu želeli včiniti ono kaj su bili nakanili, ali ne budu mogli. 37. Čuvaju se od najmenšega maloga greha vu kojega, ako se znevarce pripeti opasti, taki se očiste. Mulih ap. 1553. Da bi vu varašu nekoji čovek ze vsemi ob pamet dojdúci

z nevarce vsakoga proti sebe dohajučega kruto z golem mečem ranil, luctvo proti nemu podigne se, Gašparoti III. 662. Žena jedino prase imajuča za svojo potreboču došel je z nevarce vuk i prase ono odnesel. I 542. Pošlu hahara koji nesrečni devojki z nevarce popadeni glavu odseče. IV 34 Tak sumje si da bog na vrednost njihovo gledeć ne tak oštro ali pak z nevarce (improvise) ne kaštiguje. Mataković I 439. Nut z nevarce puščena voda po otajnih žlebih ves temel hiže iz dvora v hipu do zemlje zruši. 509. Gđa bi bil na bratvi, čutil je z nevarce sebi prihajati nekakvu zimu. II 516. Kada si človek prst pobije ali koju drugu stran tela z nevarce na kamen ali na trček stuče, onda ona stran taki črlena postane, nateče, boli. Lalangue med. 93. Z nevarce, veli gospon, sudec dōjde, i na človeka tak kak ga najde pripravnoga ali nepripravnoga po svojem hitrom i nenadejanom došestku navali. Matijevič Ia 26. Pretrgne reči Poštenovič i z nevarce nuter stupi. Jandrič 63. Zna kakva radost mora biti onomu koji vu nesreči z nevarce počuti polehčicu. Mikloušič diog. 95. Imamo mi presveto ovo ime več krat vu vustah našeh, ali vu kakveh prilikah? ne li onda kada . . se z nevarce prestrašimo? Kristijanovič blag. 1 97.

Jedince continuo: Sveti Bernard je bogactva, časti, vesela i nasladnosti na poste i trapleñe tela preobrnul ter vendar vse jedince na ostroču suda božjega premišlavajuč iz glubine srca zdihaval je govoreči: jaih meni tužnomu! Fuček 126.

Kontince continenter: Ovakve strahovite čine kontince je činil do skradne vure. Fuček 85. Sv. Avgustin vu velikom strahu je živel, žuhko plakal i kontince milo zdihaval ovak kričeči: jaih meni tužnomu! 124. Kad bi na koncu žitka svoga tri dni pred smrtjum v miru kontince vu nebo gledel kak da bi zvun sebe bil, opitan beh od vučenikov svojeh, kade se nahaja 152. Bogatuš toga petlara bijuč, špotajuč, od sebe tirajuč nikak ne se mogel osloboditi, nego kontince vse boje i boje je prosil, da bi končemar jeden falatec kruha dal 159. Kada je on odišel, gospa svoga sina nega čez dan kontince vu naručaju noseč vu nem vse svoje vesele i nasladnost postavila je 173. Imala sem otca kruto pobožnega, tihoga i mirovnoga, koji je tak živel da malo gđa viĝen je bil od ljudi ovoga sela, kontince skoro na polu delal 314. Ovak vsakvojački grešena delniki jeden drugoga kontince prekliña vu peklu 300. Veli sin: ne li ti moja molitva kaj pomogla i druga dobra dela koja sem za te ova vsa leta činil?

odgovori otec: nikaj zevsema i to zbog toga kajti si vu tom vremenu kontince vu smrtnom grehu bil 266.

Korakce gradatim, pedepressim, ideñe korakce gradatio Belostenec.

Krišce nakrišce (križ) u Belostenca kod transversa, transverse; križce ili na križ drčati transversum currere, kod transversus. Nakrižce položenimi rukami moliti, manus supinas ad coelum tendere, kod supinus. Detetorodica mora prilično ležati, ne nakrižce postavljajuč noge. Lalangue pup. 136. Dete more zločestu postavu imati, kada leži na križce 171. Pokla kad vusta vutrobe zadosta odpreju se, mora se postaviti rodeča na postelju nakrižce 175. Nakriške, na sukriške, kod decussatim.

Nabokce ex latere: Nut pogledjte: ovde vse ovak dole hoteli su bróđiti, kajti pako véter nim na pol naproti i napol nabokce puhaj je, tak proti volji svojoj bili su hičeni tamo gde vidite Ameriku. Vranič I 33.

Nadalekce longe. Belostenec.

Naglavce praeceps: Gđa se koteromu pripeti naglum smrtijum vumreti ter ga smrt vu kakovom smrtnom grehu zastigne, idom ga na dno pekla naglavce pošle prez nijedne dvojne. Krajačević 226. Laurentius Laurentianus v neku četerñu se je naglavce hitil, gde je dušu spustil. Hadelich mar. 74. Človek bogat štimajuč da je blago kterem lada velike precembe, nevoľnem zakonom napuhñen naglavce v gizdost prepada 115. Telovna lepota Absaloma, vseh lepeh mladencev poglavnika, v odurnu gizdost naj veče naglavce je prehitila 167. Neka se jako v pamet gospoda vzevu i čuvaju ne listor takovoh lúdi nego i sami sebe, da odviše vnogo prilizavcem ne veruju, duš svojih ne gube, i na vekivečno skvarjenje ne hitaju naglavce 347. Vse to prokletu prokliñanje ništar mu ne hasni, nego ga peklenski vekivečni hahari v peklensku vekivečnu četerñu strašnem tropotom naglavce prekopitiše 314. Onda žejno luctvo kakti naglavce k potokom je teklo, ad. 131. Kralj zapoveda da je iz visoke jako pečine naglavce hite. 201. Taki su sviñe vse skoro naglavce v sviñak išle 205. Ov je konec vseh onoh ki v takvu nečistoču tak batrivo naglavce opadaju 599. Prefektušicu z visokoga turna včinił je naglavce hititi 705. Bil bi i on naglavce s koñem svojim v gluboku dragu prepal 729. Ne čine drugač srditi lúdi, ki kakti naglavce čine kaj čine 998. Zdignu se proti grešniku vsi peklenski šeregi i ob tom hode da ga v muke vekovečne naglavce

prehite 1137. Nazopet ga zanese na cirkveni turen te mu reče da bi se naglavce dole vrgel. Šimunić prop 9. Hoteli su Židovi sina božjega iz gore naglavce doli vreči 102. Odpravil je sina na smrt, koji na jednom lepem košu jašući proti one globine, budući blizu, podbode koša i ž nim vkup naglavce vu nu je prepal. Zagrebec I 231. Lukrecija rajši se je čez visoki obluk one komore naglavcè dole hitila neg cesarovomu poželeñu privolila 5a 40. Došel je na jednu grabu, koju ne vzešši v pamet popiknul se je naglavce vu nu IVa 37. Iz brvi opal je vu vodu naglavce IVa 156. Hitil se je sam iz barke naglavce vu morje IVa 310. Pred kojem peklenskem žrelom klečala su ona dva z velikem strahom i pogibiljum prepasti naglavce vu onu jamu IVa 316. Dobra pelda tulike neizbrojene od grešneh putov odvrāča, po kojeh vse naglavce vu pekel putuju I 298. Znaš da bližni tvoj vse naglavcè teče na skvarjenje i smrt vekovečnu, ah! smiluj se nad nim. 5a 147. Na naj skradñem vremenu budućemu skazal se je sveti Hieronim nega batriveč, na kojega došestek taki vsa vnožina vragov naglavce je pobegla. Fuček 85. Kažu grabu i jame skopane vu koje ljudi naglavce hitaju se. Gašparoti I 958. Drugi vsi Saraceni komaj naglavce pobegnu III 249. Vućini napraviti prežmehko kolo z oštremi meči naperjeno, zvrhu kojega s. mučenika iz visokoga i strmoga brega s pečinami napuñenoga naglavce hititi zapove. III 282. Tak sami sebe naglavce ter hotonce na dno pekla prepadata. Švigel I 98. Med bukum, praskum, vikum, v ručaņu, tuļeñu i zavijaņu naglavce prez reda vu globinu peči vražje prokleti propadu. Matakovič I 25. Višekrat skoro da rečem naglavce k ovomu sakramentu pristupljuje se. 186. Ne moguč tu muku smrada i trapļeña tak dugo trpeti zdvojen zadnič naglavce hitil se je v vodu 236. Gušćejša namišleña nečistoče čine da naglavce padate vu ljubav nečistu 470. Porušila se je na zemlju vsa pelda i kip ne na zadev kakve pečine naglavce rutane, nego na záderku kamena jednoga 506. Ni li bog radi jednoga samo greha naglavce izhitil iz neba milione angelov? 549. Ni li veliko negvo zrušavañe, ako naglavce iz višine ali vu vodu opade? 577. Zakaj vi naglavce ne hitite se iz višine turna? II 513. On vendar ne bude tak nezdušen, da naglavce sebe bi dal skup zdati. I prek glave i naglavce! Lovrenčič rod. 55. Rake tri v steklo vu vino naglavce deni da se vtope. Mikloušič izb. 156.

N a m e r c ê casu zufällig: Na znanie dajú kmetom i težákom, ki se na ovom svéte teško hráne, da oni nesu na sreču i n a m e r c é vu on svoj težački ali kmecki stališ došli, nego da je nie gospon bog hotéc vu on onakov stališ obral i postavil. Petretič 290b. Iz jedne kosti človečanske, aku koju gde n a m é r c e našel je, znal si je napraviti dléto. Vranič.

N a p e t c e fortuito, casu, fortuna, Habdelič lex. iznenade fortuito, casu, fortuna, incidenter, occasionaliter Belostenec. N a p e t c ê: Nesrečňak znovič bé rañen, ali vnogo strašneje nego prvo, poke dobe jedvaj n a p e t c e (ar su mu se oči zameglele bile i videti ne mogel) van čez prag izide. Habdelič mar. 266. Krajač vze kretu i začne kot druga deca čečrkati, ter nut, ki nigdar ne znal pisati, n a p e t c e lepo kot naj bolji pisec napisa ove reči: ego sum fur. Habdelič ad. 144. Puškani prah n a p e t c e zažgan kruto velik kvar načini, ad. Ako i popade koga, ne zna gdo je, nego negda ne pogodi, negda n a p e t c e pogodi, ad. 693. Biškup pravo posvečen vsakoga k tomu drugač vrednoga i priličnoga more pravo i dobro rediti, nego samo sebi podložnoga, to je to onoga ki se vu negve biškupije ali narodil ter ne n a p e t c e, nego onde stoječi. Mulih ap. 1191. Kaj Robinzon ovde n a p e t c e znašel je, to je vre z davna vu Europi znano bilo. Vranič I 252. P r i p e t c ê: Nekoj gospon imenom Donatus kruto bogat da bi p r i p e t c e k svetomu telu došel i svojim levum rukum zevsema vsehñenum lesa se doteknul, k mestu zdravu je počutil. Gašparoti III 107. Med ljudmi mesta onoga vučñeno bilo je p r i p e t c e ludomorstvo I 168. Ne štimajmo da vnogi p r i p e t c e z betegi obršeni jesu I 176. Šimeon s starešemi svojemi vu cirkvu je išel. Ovde čul je p r i p e t c e réči one s. evangeliuma: blaženi koji se žaloste I 181. Kada bi Hilari jeden put sveto pismo p r i p e t c e bil čital, s prave vere svetlostjum postal je rasvečen I 233. Divojčica čez visoke stupalnice iliti štenge p r i p e t c e opadši glavu si je raskolila I 273. Dojduči jedan krat v cirkvu ali p r i p e t c e ali pak iz pobožnosti, zagledal je nega plebanuš one cirkve. Matković II 46. Občuvan je od smrtne pogibeli vu koju prez preufaña, nego p r i p e t c e sebe postavil i nalékel bi bil II 513. Nisu vaše rěči nedostojne koje bi pripečene i prek voľe bile ali iz vust vašeh p r i p e t c e izešle I 258. Kada bi Jezuš na putu bil da vu smrtnoj pogibeli postavljenu kčér Jairuša pohodi, došla je p r i p e t c e žena koja dvanajest lèt trpela je krvnoga otoka. Matijević 2b 230. Vezda Robinzon ves zamišlen i z brzemi kóraki po dvo-

rišču svojem se sprehajati dolgo vremena kaj bi počel ne znajući pripetce nekak padeju mu oči na stenu pečine njegove. Vranič I 146. Ako mi pripetce kaj zločestoga od našega bližnega zeznali budemo, nijednu réč od toga drugomu ne povećmo. Horvat pod III 161. Zakaj mi obraz naš od njih obraćamo, kada oni pripetce z nami zestaju se? IV 154. Vse druge oblasti i vrédnosti človečanske koje jeden pred drugém ima, razljučuju nas na ovom svétu z vekšinum léstor pripetce. Kristjanovič blag. 1 189.

Nasamce: preskočiti nasamce transilire uno pede. Belostenec kod preskakujem.

Naslepce slepečki, coece. Habelič lex.

Naškalcè en profil: Zeuksi (= slikari) hoteći pokriti slepo oko svoga Antigona kralja malali su ga naškalcè polovicu to je to obraza, da ni bilo videti gde mu je oko mańkalo. Zagrebec I 356.

Neprestance, neprestanoma inhaesitanter, indesinenter, incessanter, assidue, continue, sine intermissione, absque intermissa, noctes et dies, diu noctuque, continuo, iugiter, perenniter, perpetuo, kod sempiterno i statim, Belostenec; prestance pausatim Belostenec. — nestance, nevstance.

Neprestancè: Opazil je dva miša kteri su neprestance drevo ono pri korenu podgrizali. Habelič mar. 37. Narcissus došetši jen krat k zdencu nekteromu, vu koterom obličaj svoj kakti v zrcalu opazivši tak ga je obľubil, da od zdenca već oditi ne mogel, neprestance vodeni on kip svoj premišľavajuč ves se je onde izsehnul 167. Kaj bi bilo da bi takova petdeset let ali sto ali jezero trpel neprestance? 323. Vu keh (lampašeh) je na poštene d. Marije vu dne i vu noći neprestance ogeń gorel 497. Bila je neka službenica božja lepoga jako obličja, nu zalubil je bil jedan mladenec tak srđčno da neprestance skoro za num je hodil, ad. 526. Celo leto neprestance na onom istom mestu su skakali 568. Oči moje plačući se neprestance vsu srca mogega jakost jesu otrgale 529. Hujši neg z Etne ognji se van bluju, vu nih se mi vsegdar neprestance žgemo. Jurjevič 20. Spoda stoji ladja s kamena glavita i godinu vu se neprestance hita 169. Sprosi mi duha svete molitve, da iz stare hudobe na zvršen žitek gore stavši neprestance žitka vekivečnoga nasladujuč vu telu ove smrti živem. Šidič 56. Zvišaval je poganinski narod i do zvezd podigal kralje perzijanske, koteri obračajući se neprestance bili su sunce vsegdar vu znameńu onoga orsaga vu pohagańu or-

sagov i varašev i s pregledašem svojem vnoga zla od njih odvr-
čali. Šimunič mar. 33. O vi ljubiteli marijanski! ako hoćete spo-
znati jakost ovoga prezmoguća imena, ne neprestance na
jeziku imajte 79. Ja bi vrlo norc bil ki bi si toga truda zavađaval
da bi ja one kotače neprestance moral obraćati. Šimunič prod.
68. More gdo dan i noć neprestance moliti. Zagrebec I 253.
Bil je došel na jednu oštariju kade je našel gudce ili hegeduše
dan i noć neprestance vu gusle igrajuće. Zagrebec 5a 47. Ni
zadosta da to stopram negda bude činil, nego je to potrebno ne-
prestance vsaki den činiti 5a 88. Od kojega neprestance
tuliko dobro, darov i milošć priimlje 5b 48. Vu jednom brunčenom
volu zaprte kršćenike jesu pekli, kuhali i frigali, budući pod onem
volom velik ogeň neprestance kurjen 5a 89. Da se od nas
navće boga poznati, i nega neprestance dičiti. Škvorc 105.
Daj, zmožni bože, da celo leto neprestance tancaju (da, omni-
potens deus, ut sine intermissione integro anno saltent) 221. Tja
na koncu krajevstva Aragonije je jedan klošter svete trojice, vü
koterom je jedan lonce, iz koga neprestance oje teče 272.
Poglej kak me neprestance ova i ona težina muči. Manuale
conf. 207. Daj nam da odkupleňa tvojega sáde neprestance
čútimo. Mulih fer. 17. Vúči me zla i pogibelna nagneňa vsegdar
obladati koja su me na duha gizdavoga nasleduвање neprestance
vlékla 48. To mi od nega dobeta da morem negve i vaše navuke...
neprestance nasleduvati 133. Hodi k meni, dragi i ljubeni sinko
moj, da budeš neprestance z menum veselja nebeskoga vekoma
vžival. Fuček 88. Vu tuliko pokore i svetosti nahađajući se ne-
prestance na strahotu suda božjega misleći ves od straha se je
tresel 125. Zapove vragom da ju imaju taki vu muke peklenske
odpeľati, kade sama prez tela do obćinskoga suda, poklam pak i
s telom zakupa na veke neprestance naj se muči 142. Kad bi
bil došel do bogatuša nega neprestance je za almuštvo prosil
158. Ja bi rad neprijatelju momu iz srca oprostiti, da bi mi jen
krat mir bil, ali mi neprestance vnoge krivice i suprotivćine
ćini 269. Vu kojega (pekel) idu duše prez pokore vu smrtnom
grehu vumirajuće, kade neprestance prez kraja i konca na
veke strašno velike muke trpele budu 282. Črv njihovo srce i kon-
scienciju vekivečnem zakonom neprestance grize 283. Kaj bude,
odurne i strašne vrage neprestance gledati? 284. Tak nepre-
stance jeden drugoga je prekliňal 299. Najvekšu muku trpel je
od jednoga osebnjoga vraga, koji ga je neprestance strašno

jako s svojimi rogmi drukal 301. Mati moja . . rečлива na tuliko kak da bi vu vsakom kotrigu svojem jezik imala, neprestance z drugemi se karala 314. Tvoja milošča naj vsigdár i prehağa i slédi ter dobrem delam neprestance nástojnoga včini. Kovačič 207. Po odvezavañu vu kožici videlo se je okolu dvadeset velikih kruto ogrutneh stenic, kotere gnezdo ondi sebe napravile jesu bile i prez dvojnbe Šimona neprestance jako grizle i mučile jesu. Gašparoti I 187. Od sunčenoga zahoda do ishoda ná miru ruke svoje vu nebo podignéne je držal i ovak neprestance je molil 192. Sprendenu tebi vunuu nazad za plaču povrnem i neprestance tebe delnika molitvih mojih imala budem III 177. Vu ovi puščini nastanim se pokoru za grehe neprestance delajuč 255. Druge fele grehi jesu koji poklam se zvrše neprestance vu svojih vučinkah trpe. Reš 195. Pazite kak dobra mati dan i noč neprestance na déte. Matakovič I 453. Z ovum mukom ovak čineč neprestance trapil i mučil se budem 274. Z našem naroženem z nami takaj rožen je hahar, koji neprestance grize i ogrizava živleñe . . Vreme naše neprestance grize živleñe 418. Jošče k tomu naj te zvršeneše ter neprestance hvale vsi svēci. Mulih hran. 23. Ada i ti neprestance straži, da te tuliki neprijateli ne vkane 463. Na vseh vručeh neba strankah stojećeh med obrač-nemi kolobari né navadna zima biti, nego na mesto zime zna po dva meseca neprestance dežģevina vlevati. Vranič I 122. Napraviju vu jednom drevu lukñu, vtekneju drugo nuter i vrtiju med rukami tak brzo i neprestance, doklam goreti začnu 127. Počne svojem oščekom po gornem kamenu jako i neprestance lupati 129. Vse ovo vreme posluval je neprestance pri čunarije svoje II 17. Obodva delali su vsaki den od ranoga jutra do mraka neprestance 93. Bila je lepa noč: z jedne strani pol meseca na nebu, a z druge strani v dalečini oblačina, iz koje se neprestance je blisikalo 115. Mislim da bi do drugoga dneva neprestance govoril bil 156. Petek nigdar jošče tak vesel né bil kak denes: neprestance popeval je, skakal, smijal se 245. Nagovarjal je ñe neprestance. Matijevič Ia 194. Vojujte i poslušjte neprestance. Horvat III 181 i češće. Dete ovak stisñeno neprestance kriči, doklam se odpusti povoj. Lalangue pup. 15. Mleka polič kak se podoji deni kuhat, neprestance mešaj 8 ali 10 vúr. Mikloušič izb. 133. Pri dobroj i vnogoj hrane kukci vrlo hitro rasteju i doklam ne dozrele, neprestance žeru. Mitterpacher mor. 29. Prelép je vinograd dúša naša, i sréča ñejna ako vu ruke

dobroga gospodàra dospe, koji na ñu zmir misli i ñu vërno neprestancè obdelàva. Kristjanoviè blag. 1, 135. Je jeden vërni prijatelj, koji nas na dobro neprestancè nagovàrja 294. — Nestancè: Léèke vràžje, kteremi on nas vse nestancé loví. Krajaèevíè 20. Potrebno je vsegdar moliti sine intermissione vse nestancé 25. Ako je on vse nestancé boga molil, čím bole mi jesmo dužni moliti 31. Znaš da se tvoji duhovni glavni neprijateli vse nestance okolu tebe vrté 32. Kaj morem, gospone, drugo èiniti za moje grehé, nego je ponizno pred tobum valuvati ter se za ñe žalostiti, plakati ter od tvoje milošèe vse nestance prošèenja prositi 71. Mešni aldov je napravljen da bi mi našèga stvoritela boga vsaki den darovali i poštuvali tem aldovom kakti jednom osebuènum službum za ñegova vsakdenù z nami dobroèinenja i vnoge dare duhovne i telovne, kotere mi od ñega vsaku uru i hip vse nestancé prijemlèmo 107. Nego si obrh toga hotel da bi se onoga jednoga zadovoljnoga aldova spómenek vse nestancé nam pred očima vrtel 125. Kaj morem drugo èiniti za grehe moje nego . . od tebè milošèe i prošèenja vse nestancé prositi 128. Prošimo vas da i od nas imate spomenek pred onem agnecem nebeskem, pred kím vezda vse nestance aleluja ter amen popevate 153. Ki vezda za tobum vse nestancé hodeèi tebe onum popévkom den i nóè hvali i dièi 163. Telo moje kakti jeden domaèi neprijatelj vse nestancé harcuje proti mene 167. Cloveku je krúto teško svoju pamet na vúzde tak držati, da bi ona vse nestancé pazila na réèi kotere iz vúst izhàgaju 181. Spomeni se kak ti ne bude teško vu peklénskom ognè na vse veke den i nóè vse nestancé postiti 259. Spomèni se da na vse véke vekiveène prez kraja i konca vse nestancé ovde budeš moral i z dušom i s telom goreti vu žveplenom ognè 327. Ne daj tvoje obèine pomenšàvati, nego ju vse nestancé bráni i povekšàvaj 379. Druga je muka kteru na vsem svojem telu i duše nestance na vse veke trpeli budu. Hablediè mar. 3. Gizdost noriju i druge hudobe i grehe nestance nasleduje 76. Otec moj duhovni, kaj sem èineèi? ne morem več premagati tuliko neèisteh misli, ktere nestance pamet moju svojum neèistoèum pune 254. Ki je drugi put ladje na morju, ka se od morskeh slapov nestance ziblè i obraèa z velikum pogibelnostjum, nego mladenièkoga žitka nestalnost? 278. Ar me strah vièena mrtveca obhaja i pred oèi moje nestance dohaja. Jurjeviè 6. Ovde naj se suze nestance zlevaju 132. S. Ferenc Ksaveri, ki si nestance boga

molil . . zažgi v mene ljubav hiže božje. Šidič 63. — Neustancê: Pripetilo se je jenkrat da je v ne hižu oboružen prišel i samu v komorice zavrnil; ne moguči dale nesramnoga ognja tajiti, kem mu je srce neustance gorelo, poveda divojke po kaj je došel. Habledič mar. 264. Teško mu je bilo da mišleña svojega zgovoriti réčmi zadovoljno né mogel, ko je neustance imel do ne dike i hvale 562.

Ničice pronus, ničice ležeči. Belostenec kod pronus.

Nitce filatim. Belostenec.

Nogumce (griješkom šamparskom: nogumca) nošce, pedatim. Belostenec.

Nošce pedetentim, gradatim, nošce hoditi pedes incedere, nošce ili na nogah putovati pedibus ire, peragrarare passibus, metiri pedibus. Belostenec (kod noga).

Oboručice ambabus manibus, utraque manu. Belostenec (u Varaždinu: béručke sipje kokošam kuruzu).

Odstupce. Belostenec kod recessim.

Opikce senkrecht: Drugi dan vu nedeļu okolo devéte vure, da bi se k sveti meši paščili, Nalda vu lozi ležečega zamrtvoga zapáže i zdignenoga doma nose. Polek mlake pako velike idučem vrag, koji bil je volára zavjel, zmekne telo obseģene i vu onu gluboku grabu opikce na glavu hiti. Gašparoti I 661. Vučini donesti jednu veliku baņu z vodum napúněnu, vu koju zvezanými rukami i nogami s. devicu opikce na glavu zapove porinuti III 105.

Osovence položen, arrectarius. Belostenec.

Oščipce villicatim. Bolostenec.

Otemce raptim. Belostenec.

Pešice pedes Habledič lex pedibus, pedianter, pešice iti pedes, pedibus ire, pedianter proficisci. Belostenec. Jesi li čije setve ali strni tlačil po nñh hodeči i puta čineči pešice ali kak drugače? Krajačević 211. Kardinal Fr. Foletus iz vatikana hodil je pešice vsaku sobotu do cirkve s. Marije maior imenuvane. Milovec 21. Leta 1657 je vu Slovenskom orsagu preminula gospocka kči i žena, koja nekuliko krat za svojega života pešice i bosemi nogami išla 72 mil zemlje do cirkve b. d. Marije vu s. Cel vu Štateru 22. Koňa za malo prodavši rajši je pešice hodil i sam na sebe trhe nosil nego da bi ga za ubogu hranu koň lehkotil. Habledič ad. 505. Absolon vojsku je podignul proti Davidu otcu svojemu, da je pešice tulik kralj iz Jeruzalema bežati moral 544.

Da bi koj mogel pešice teći gore čez dan sto mil, jošće pred četiri jezermi let ne bi doletel do neba zvezd. Šimunič prod. 234. Koju mošću s penezi kojigoder hoće imeti, mora poiti vu Beč pešice. Zagrebec I 584. Kotlarske meštrije hasen ves svet zna te najmre oni največ ki neradi pešice hode. Škvorc 290. Ne mogući već pešice hoditi na osleku jašuć vu florentinsko držaće iti dokonča. Gašparoti III 546. Betežniki od betega vstajući moraju se sim tam ali pešice sprehaćati ali na koleh sprevažati. Lalangue med. 78. Kuliko putov ide iz Zagreba vu Varaždin? Nejde ni jeden, neg putnik po njih mora iti v pešice ali drugač. Hižna knjižica 227. Koj tak ne jaše, on pešice hodi. Mikloušič diog. 10. Ne bum pešice hodil. Moje prip. 165.

Plečce plešce, supinus, resupinus; plečce polažem resupino, plečce na tleh ležim (kod supinus), plešce ležeć supine: na hrbet koga ili plešce položiti supinare in tergum aliquem; plešce ili znaga ležanje, supinitas. Belostenec.

Posledcê subsequendo: Samo vu tom stoji razluka vu nahraćenju ljudstva vu puščini i vu našem hrāneću, da se je ono na jenkrat i vu megneću oka dogodilo, a naše pako posledcê i jedno za drugom pripěća se. Kristjanovič blag. I. 200.

Potepce vage. Belostenec.

Povratce haesitanter. Belostenec.

Prekce, poprekce, prekomce, penitus, plane. Prekcê: Začne misliti: bi li onak od vina i od sna omanjen navadno čislo zmoliti ništar meće s teškom jezikom vse prekce nekak boļe zbrboće nego moli. Gašparoti III, 477. — Poprekce: grede ali trami poprekce postavljeni, transtra. Hablediē lex. — Prekomcê: Hvalil bi vnoĝo drečneh voščanov, da bi ih vre zdavno naš zveličitel ne bil hvalil, te naimre onoga kapitana vū Kafernaumu, komu su negvi soldati tak pokorni bili, da su prekomce negvu zapoved obvršavali. Škvorc 39. Duhovna kniga je jedno zrcalo, v kom se človek vnute prekomce videti more 127. Bog bi dal da bi vu tebi prekomce ne spal napredek krepostih. Kovačič 30. Da ova retko čutimo, sami smo krivi, kajti skrušene srdeca ne išćemo, niti luda i zvunska prekomce odhitimo 39. Potrebno je da si prekomce opleñen i i čisto proti bogu srdece imaš, ako hoćeš počinuti i videti kak slasten je gospodin 72. Znaj da stari neprijatelj prekomcê se trsi želju tvoju vu dobrom pāčiti 101. Onda niti ostala navadna tvoja dobra dēla prekomcê ne zapustiš 103. Koteri nerad i ne hteć svojemu poglavaru se

podloži, znamenêne je da têlo ñegovo jošêe mu nê prekomcêe pokorno 116. Ne slaže se ne z mojemi poslušiteli, ar ovi jesu najvrednejši, najpoglavitejši, najviteškejši, a ovo poznañe prekomcee lagodno. Reš 12. Večkrat jesem bil nakanil od toga prekomce mučati 190. Vigte sada greh, na kojega prekomce ne paze dvorjaniki 194.

Prekorupce, absolute, Hablediç lex. prekorubce, absolute, prorsus. Belostenec. Prekorupcê: Vuçini ada gosponova molitva od boga prositi absolute, sine conditione prekorubcê, prez ni jednoga razloga. Krajačevič 39. Da mi proti grehom srdce vužgeš, hotenje nareneš, da se za ñe pravdeno požalujem i splačem, i da je prekorubcê odvržem 78. Trétji dël príprave pred pričešćanjem stojê vu ovom, da se spomeneš vú ko ime i vu kakov zrok hočeš pristúpiti k božjemu stolu, te se zmisli i naméni da ne pod ničij sram ali strah, ne za kakvu sveckú hválu ali diku, nego prekorubcê vu ono ime vú ko je ov s. šakrament sam gosp. Kristuš napravil 291. Zapoveg, gospone, anđelu ki nas ráža da stégne rúku te sráni vu nóznice svoje krvavu sablju, da zevséma ne poginemo i zemlja ne opúste. Ako li si ipak prekorubcê dokončal da nas ovem tvojem bičem hočeš zbrisati iz lica zemljê, budi tvoja svéta volja 405 i manuale conf 238. Vsaki greh mora kaštigan biti, ali od človeka pokórnika ali od boga fántnika, prekorubcê ali se ti sam kaštiguješ ali te bog kaštiguje (iniquitas omnis puniatur necesse est aut ab ipso homine poenitente aut a deo vindicante prorsus aut punis aut punit) 313. Nego su im potrebne visoko vučene i veliko mudre predeke, kotereh oni ali kruto malo ali prekorubce nikaj ne razmeju. Petretič u predgovoru. Ki ne znaju oneh návukov koteri su im na dušno zveličêne prekorubcê potrebni 305 (opako za 295). Videl buš da ju v potrebnem vremenu spoznati hočeš pomočnicu. Ako li ti pak prekorubce skрати svoj sveti razgovor, znaj da je volja božja, da se s takvemi nečistemi tentacijami boriš. Hablediç mar. 190. Hoče da bi ne bil bog zmožen ali pravičen ali da bi bil prez pameti. Nemila zevsema i prekorubce odurna hudoba! ad 13. Rekal je bog prekorubce Adamu: morte morieris. 97. Ni onda ne smrtni greh, ako i je veliko dugovañe, da nesi prekorubce namenil, nego te je srditost i naglost kakti pretekla. 1024. Ov broj dvojem načinom poznati moremo, naimre absolute, to je to prekorubce, i comparative to jest s prispodobum; ako se razme absolute, to je to ze vsema i prekorupce tak. Zagrebec IVa 326.

Kaj se bude moglo odvzeti jednomu Aristidu, koji moguć bogat biti ni hotel prekorubcè na svetu nikaj imeti? IVb 38. Ne velim da bi on prekorubcè pravo govoril IVb 58. Koteri od ljubavi Ježuševe vužgan naj gori vsaki čas pred preodičenim sakramentumom tela božjega i neka vu goruće ljubavi njegove prekorubce vtone. Šidič 69. Ako pak nisi prekorupcè nakanil mu niti želel hotoncè naškoditi, onda imaš znati da ni smrtni greh. Zagrebec I 372. Zvun s. matere cirkve nigdor prekorupcè zveličiti se ne more. 5a 18. Drugi večer dojde na stan k jednomu zločestomu človeku, koj je ne komaj z velikum teškoćum pod krov pustil i nikaj prekorubce ne im dal. Fuček 154. Odurna dugovaña pripoveda, kaj nam prekorubce veruvati ne moguće 179. Jenkrat došel je bil k svetomu Makaru krivoverec, koteri na sudni dan buduće tela gorestajeñe prekorubce veruvati ni hotel Gašparoti I 170. Otec opita malika svojega, bi li podal kčer svoju kršćeniku i odgovor od bolvana prime da prekorubce to vučiniti ne sme. II 95. Nahajaju se takove nature ljudi koteri prekorubce mačku trpeti ne mogu I 960. Zapoved poda da dužniki ñim nikaj prekorubce platiti nemaju III 567. Mater vu Valenciju ne pustil dojt, ar da bi vu Valenciju došla, druge ženske glave bi ñu pohağale, kaj prekorupce trpeti ni hotel III 856. Na oštarijah prebivati prekorupce ne pustil svećenike. IV 288. Da se Robinzon predi tak prekorubce ne bi bil veselil, tak se vezda ne bi tak prekoredno žalostil. Vranič II 298.

Prvice, sprvice, s prvince, s prvimce primitus. Prvice: Vu jutrnom vremene gda s posteļe staneš pazi dobro da ti prvice tvojega mišljenja ali govorenja hudi duh ne prevzeme. Krajačević 52. — S prvice: Judaš bil je s prvice dober i tak svet, da je vrage mogel izgañati, pred smrtjum postal je nevernik. Krajačević 3. Čakal je Heli pri vratih cirkvenih vojuvaña, ktero onda se je činilo med šeregi izraelsk(em)i i filisteanskemi. Kada mu je s prvice bilo povedano da šereg izraelski je pobit i dva sini ñegovi vubiti, nikaj meñe ni se za to zburkal. Reš 135. — S prvince: Lot s prvince čini polag suğeña božjega, ide s anđjelom, ali sejdóm na putu dojde mu pak druga misel. Šimunič *pod.* 225. Jeden pobožen kršćenik betežen buduć videl je vraga vu spodobe jedne opice, kojega s prvince jako se je prestrašil, za tem kada je k sebi došel, pita ga: gdo si? Fuček 287. Koju milošću včinił mu je g. bog pokazavši ñemu muke peklenske, vu kojeh sprvince nikoga ne poznal, ali čez malo vreme vidi iz jedne

strašne goruče jame podigati se svoga oca i brata vse ognjene. 298. Čem boje se od vsakotere stváríh radosti odmèkneš, tèm teč-nèje i mogučenèje radosti vu meni najdeš. Ali s prvince prez nekakove turobnosti i trúda boreña k ovem ne zajdeš. Kovačič 115. Nekoji s prvince vse aldúju, ali potlam gda je skušna trapi, k svojem se povračaju 164. Spodobni smo drevu sirovomu na ogeñ postavljenomu, koje s prvince gori, ali zadnič voda ž ñega teče i pogasne. Gašparoti III 500. Vu Lovaniumu varoša klostru opatica nekoja imenom Beatrix s prvince pobožna i bo-gaboječa, potlam pako lena i vu pobožnosti gingava čast čuvarice cirkveneh dugovañ prime 717. S prvince anda sveta Barbara bila je mati žalosti, ali po ñe postala je mati veseļa i radosti. Švagel I 38. S prvince mora se jañčecem naj žmahnejša hrana dati. Paul ov. 22. Vsakojacki je potrebno za ostale ovce pri zdravju obdržati, koje z betežnemi s prvince mešale se jesu ... vu svoje štale zapreti. 53. Od betega gore stajuči kakti goder isti betežniki s prvince naj po malo jedu. Lalangue med. 76. Ako se taki s prvince pomogne, stanovito malo bode potrebno 22. Ovo dugovañe s prvince meni se je težko videlo. 12. Vsa bol s prvince po glave, potlam pak po drugeh tela strankah je do-haĝala. 160. Dojde nekaj tvrdoga tak da mu se je skoro lópata pretrgnula. Štimal je s prvince da je kamen, ali kak se je osupnul, kad je grudu videl i poznal da je samo suho zlato. Vra-nič I 157. Kaj divji koji su vu Amerike nemaju brade? Nemaju. S prvince skoro vsi za istinu držali jesu da muškem glavam vu Amerike od narave brade ne rastu. II 78. Znam da mi se sprvince teško videlo bude ove zagovore obdržavati. 88. Zakaj mi nesú taki s prvince povedali? Jandrič 51. Mala je bila spr-vincè pomeñka Dávida kràļa. Kristjanovič blag. 1 131. Nut na kaj tulike i tak svète i pametne ļúdi jeden samo mali s prvincè pogled je napelal. 132. Ovak naj vekši zrok grěšnoga čiñeña je jedan pogled, koji s prvincè gréhu ni bil skoro spodoben. 133. — Sprvimce: Naj i to bu da nekoteri sami su se henkarom dali vu ruke, pokle ništar mañe ñim ni bilo moguće odstupiti ali pobeči. Sprvimce bili su slobodni, potlam pak bili su pritru-cani. Reš 217

Razlevce refuse. Belostenec.

Skokce saltim, assultim, subsultim, exultim, saltuatim: skokce pisati saltim scribere; kod saltuatim: skokce: saltuatim scribere skokce pisati sad od ovoga sad od onoga; kod saltim: skokce, na

skoke, skočno, poskočno, po tancuški način; preskočiti z skokce transilire iunctis pedibus kod poskakujem. Belostenec. — Preskokce, preskakce, transiliendo, praetereundo. — Skokcê: Morate s pametju pretresti vsa leta prešestna koja živeli jeste ne velim razložito (distincte) pretresti, nego samo skokce iliti skupno (cursim sive generatim) razmišljavati. Matakovič I 290. — Preskokce: Redi moraju se redom vzeti, ar ki bi se preskokce redil, tak bi bil od onoga reda zadržan. Mulih ap. 1194. Da bi bil v redu preskokce vzetom služil, tak bi potrebna dišpenzacija od s. oca pape 1195. To čudo izpišuje z nekoterimi nadogodi, koje sudim da ne moramo preskokce povedati, nego v pamet dobro vzeti. Matakovič I 150 Recete da vam hasni po svetkeh delati i po nedelah posluvati, preskokce svetu mašu poslušati. 512. Kajti vnogo skrbim se da ov navuk dobro v pamet primete, ne sudim nit zadovoljen jesem da bi vam nega samo preskokce očitovati dosta bilo. 609. Nut dve osebuje straneke, od kojeh vre preskokce predi govorili jesmo. Kristjanovič nač. 201. — Preskakce: z redom pak, né preskakce čtê knjižicu koju za čteñe zeberesh. Kovačič u predgovoru III.

Skrivce; skrovce occulte, abscondite, clam Habdelič lex. skròvce tacite, velate, clam, clanculum, clandestine, clandestino Belostenec. — Skrivcê: Vučinil si ti, ali vučinila, o smrdeči človek, i spunil si nečistoću tvoju skrivce, ja pak hoću tvoj greh ozvestiti na sunčenom viđeñu. Habdelič mar. 248. Pred bogom smrde oni ki proti svoje regule i zagovoru, na koga su prisegli, skrivce proti volji i znañu svojeh glavarov ali pri sebe ali pri drugeh zadržavaju, ali peneze ali drugo kako cene vredno dugovañe. Habdelič ad. 412. Štampari ni pri tom ne počinu, neg jošte te knige za se privrgu, skrivce prodañu predi neg tê jezero kompozitoru zručê. Škvorc 129. — Skrovce: kajti se je bojala za svoj dober glas i da bi dijaka iz škole ne iztirali, za to skrovce po svoje naj verneše službenice dete na krst k plebanušu je poslala. Fuček 46. Ako se on i popikne kade, kaj ti znaš kakvu pokoru on skrovce čini. 136. Drugi greh bil je, kaj sem skrovce z mojemi pajdaši vu luckom držañu ribe lovil. 164. Pravi negvi roditeli jesu sudili, da on nigdar galgam ali henkar-skomu meću ne vujde i kajti bi to bilo na velik špot vsj familije, za to skrovce jesu ga vučinili vloviti i sucu dopełati 347.. ovak vu okornosti i srditosti obstojećega jesu vtopili i čez kratko vreme mrtvoga iz vode vzeli i skrovce zakopali. 348.

Strance a latere: Ako prem sunce vu vremenu zimskom razračuje zrak, lepe i svetle dneve čini, vendar prez sada, cvetja i kinča svoga gola i pusta vidi se vsa zemlja, i zakaj to? Ne z drugoga zroka nego kajti toplina sunca je od zemlje oddalečila se, ar sunce strance i kakti samo prehajajuč gledí i svéti na zemlju. Matakovič I. 424. Nastrance ad partem Habledič lex. Pri oneh, kojem vutroba nastrance leži, odpiraju se vusta vutrobe samo vu zadniem tednu. Lalangue pup. 41. Na stran drugu od pupkorezne babe noseča nastrance mora leči. 64. Naj zezveda postavu deteta, je li glava negova velika ili mala, je li se ravno ali nastrance pokazuje 73. Đurina (sam sobum nastrance) ei žarka strela da bi vse skupce! Lovrenčić 23. Žuža (na strance): ove se dve jako rade imaju. 80. — Postrancê: Ov dobiček hotel sem postrancê nadoméstiti. Mikloušič diog. 89.

Škomce subreptitie, škomce lezem subrepo, škomce priplazujuči guščer subrepens lacerta, škomce prenapraviti či testament subrepere sub tabulas, kod subrepo, subreptitie; škomce se smejati gaudere in sinu, kod sinus; škomce iz strane nekaj činiti clanculum partem aliquid facere, kod clanculo, clanculum Belostenec. Međ tem toga je se, pije se, pleše se, spi se škomce, da le govoriti ne smem. Habledič ad. 836. Ovomu grehu tatbine potvrđeni jesu stari i mladi gospockoga i kmeckoga pokoleňa ljudi, ar nekoji škomcê kod tati, nekoji silum kod tolvaji luckò grabe. Zagrebec Vb 209. Ne lestor iz srdca nemu je tuliku pregrešku oprostila, nego tulikaj škomce pošaje nemu po sluge svojem nekuliko penez. Gašparoti IV 266. Drugoć ga je zbantuvala grešeć suprot negovi božanski mudrosti, kajti došla je od hrbta i škomce štimajuća da ju Kristuš ne bu videl.. došla je od hrbta i škomce ravno ko da bi zdravje vkrasti hotela. Reš 234. Naaman z gubum vudren od Elizeuša proroka zvracen sluga negov čakajuč od Naamana gospona dâr kakov nikaj dobil ni. Za gosponom odhajajućem škomcê naproti došel i nemu z lažjum prilizil se. Matakovič I 58. Izmael spazil bil je mater svoju krivem bogom škomce naklaňati se. I 611. Ovčari i slugi njihovi znaju ovcam škomce vunu spukati. Paul ov. 38. Nekoji od betega gore stajuči škomce jesu si kupovali kaj su jeli. Lalangue med. 75. Da neprijatelj nas ne spazi, hoćemo okol ovoga brega po ovoj gustoj lozi pojtí, za tem po onem gustom i debelom grmovju tak blizu njih škomce se dovleči kak najbliže bumo mogli. Vranič II 227. Vu potreboćah ne zapuščaj ne (žene), neg daj joj kaj potrebuje da ne bude zroka

imala šk om ce vzimati ali drugam nositi. Hižna knjižica 59. Stric nikaj od toga ne mora znati, oni dojdeju šk om ce . . Kaj ja moram vse šk om ce delati: šk om ce sem jednomu stricu pobegnula a drugomu pak šk om ce bi se morala vrinuti. Lovrenčić rod. 62. Vođa razrèdi šerege, počmeju šk om cè podkapati vāraša. Kristjanović blag I 132. Polag toga dolazi: č ko ma č ko ma j šk o ma : Tako da je nim kupec ali ožuraš neke svoje dalko ili blizu buduće imjenje za to nih imjenje dal, kotero su ništar menje č ku o ma odali. Pergošić 26a. Vode č ku o ma neki po četernāh tamo včine teči kamo goder hote. 31b. Gđa prosti ludje č ku o ma i očivesto silnimi rukami drugoga človeka lozu poseku 93b. Ako bi se neki človek nađejal po tom toga jedno cijelo leto i jeden dijen ako hoće č ko ma ili očivesto more reči 83b. Ne li vekše Adama zavusnuti, nemu č ko ma rebro van jemati, z mesom mesto napuniti ter onda iz rebra Evu napraviti i reči fiat lux. Šimunič mar, 11. Naj posluša . . kak najprvo je neverno sluga sfalil gosponu Judaš jalni i nestalni budući apoštolom, gđa je svoga lujem boga č ko ma prodal Židovom. Cantuale 208. Od tud žitek č ko ma j moj išće v žalosti, da bi mu tim brže smrt prispela v kosti. Jurjevič 92. Ali sem jē č ko ma j kakti ništer mučal 27. List je iz dvora ti poslan č ko ma j očinskoga: č ko ma j, ar tak ota virostuju oči, da jih skoro nikak ni vkaniti moči 144. David je negda za mladosti Saulu šk ó ma odrezal falat plašča. Šimunič prod. 310. Kaštige vredna je tatbina, to je to šk o ma kaj vzeti i odnesti. Zagrebac Vb 210. Onda je išla sama mati pak ju je počela nagovarjati na č ko ma j i na poklem na glas da ga naj zeme. Nar. prip. iz Zamladisca. (Ima i glagol šk o meti Gašparoti II 569, III 242. Lalangue med. 77 čkomeča zimlica; ima i adj. šk o men Pergošić 9a 30b 52a 83b 93b).

Tik ee, tik m ice immediate Belostenec. — Tik cê: Vuće da mali grehi po prijemaņu presvetoga tela Kristuševoga vu oltarskom šakramentumu se immediate ex opere operato, to jest tik ee po istom samom prijemaņu izbrišuje se po činih prave i zažgane ljubavi. Mataković I 188.

Tr bu š ce: lezem trbušce serpo Habdelič lex. Natr bu š ce pronus in ventrem. Belostenec Potr bu š ce pronus: Vezda došli su k prvomu, koji potr bu š ce ležal je. Vranič II 281.

Trop ce iti za kem effuse sequi. Belostenec.

U di l ce rectā, ordine: Ako si osem krat po sedem novac komu dal ter ti ne more taki u pamet priti kuliko to čini osem krat sedem, poglej prvi ove tabule red dole idući i gđe najdeš ovak

napisano 8, znaj da je to osem, za tem poglej prvi red udiļe iduč i gde najdeš ovak napisano 7, znaj da je to sedem. Po tom toga gledi po onom redu dole iduč i po onom redu gde je bilo 8 udiļce iduč te gde se stanu kakti na vuglu ova dva reda, onde najdeš kuliko čini osem krat sedem, rekši 56 pedeset i šest. Tem istem trudom najdeš do sto kakov goder broj budeš hotel imati, rekši devet krat tri na devetom redu udiļce iduč i u tretjem redu doli iduč. Habelič lex. na zadńoj strani.

Zdrkce velitatim: zdrkavajuć, zdrkce poleg naredbe harca. Belostenec.

(Znanci [slika radi mj. znance?]: Prostéte, Rimļanci, vašega sem vrazil glavara ja znanci. Jurjević 73.).

Takav adverab može biti i

Četverice od četver auf allen vieren per manus et genua, quadrupes u ovim primjerima: Zasedši ada v svoju puščinu i špiļu na četverice kot nemo govedo ne tuliko hoditi kuliko je plaziti počel. Habelič mar. 489. Dvorani namerili su se na Ivana na četverice hodečega 480. Pogleda Ivana na četverice hodečega 493. koji 20 let s prighenum glavum k črne zemļe na četverice je hodil. Zagrebec I 357. Ono težko breme 40 let je povlačil po zemļe na četverice kod nemo živinče hodeč. 5a 145. Onda je nekuliko sto svojeh dobreh junakov oblekel vu kože, sam pak oblekel se je vu pastirsku opravu i onak vojvoda meğ pastiri a junaki meğ živinum na četverice srečno su pošli proti varašu. II 591. Jezuš dolazi na četverice k svojem svitam. Gašparoti I 94, Dovleče se vse po četverice do nega. Vrančić I 257. Da ga divji tak lahko ne spaze, išel je vse po četverice med grmjem plazeč. II 52. Quadrupedatim po četverice plazeč, quadrupedo na četverice hodim, quadrupedans na četireh nogah ili po četverice hodeći. Belostenec. U svim ovim primjerima na i po četverice može biti sing. loc. supstantiva četverica, kako i zbiļa dolazi: ov po četverici plazuč dojde. Gašparoti III 80. na četvericu pokleknuvši. pokleknuti Habelič ad. 168. 245. pak: Ako sem koga v čem vkanil, četvericum povraćam. Petrečić 132.

Zabice: Ovo je ona misel koja čini sladke vse grenkoče, vugodne vse težkoče, povolne vse nevoļe, vu zabice pak vse nasladnosti i veselja telovna. Zagrebec I 283. Hočeš spoznati da ti budu vu zabice vse telovne nasladnosti I 284 (zar = vъ zabytъcъ?). Ali: rodbinu vu zabicu postavi. Gašp. IV 166.

Nijesu to svi adverbii ove vrsti koji dolaze u kajkavskoj kniži, niti svi koje narod govori. Mnoge sam čuo u Varaždinu i okolici mu, naročito u Ludbregu od prijatelja Manka Kolaja liječnika, kod koga preko 25 godina godimice sprovodim po koji desetak dana. Nijesu to ni sve riječi koje sam čuo, jer mnoge nijesam zabilježio uzdajući se u pamet držeći da me ne će iznevjeriti. U Ludbregu, a i drugdje, imaju svi adverbii na *ce* naglas na zadnjem slogu, na *ce: cê*, ali ne one na *ice*. Akcenat je tuj nastao od dugoga sloga. Evo adverbii koje imam dobrotom od Kolaja:

Časomcê zeitweilig: Jedno vreme je neprekidno išel, ali posle pet vur hoda je do Zagreba i časomce posedaval.

Hotoncê absichtlich: hotonce včinenno ľudomorstvo.

Kascê im trabe: husari su v Ludbreg kasce dojahali.

Kradomcê heimlich, versthohlenerweise: iz društva je kradomce odišel.

Mahcê mahomcê mamecê sogleich: da mi mamce odideš po šibice vu štacun! Sravni mahom: Gđa je išel dimo, neje više našel one vode niti one jame niti one oštarije, neg je mahom došel dimo. Prip. 210.

Naglavcê kopfüber: Opal je s krova naglavce i vumrl na mestu.

Nazredcê (vałada: nazrcê) rückwärtsgehend: Kad je stari pograbil batinu, niti se nisu imali vremena obrnuti, nek su vse nazredce iz hiže bežali.

Osovcê aufrecht: Medved ga je osovce napal.

Pohoscê durestöbernd: Vidla ga je dekla da je po komori pohosce hodil, a za tim v jutro mi je falelo lonce mašče. (Hùsiti znači hoditi kuda kao da što traži: kaj husiš po moji koruzi? čuo sam u Varaždinu.)

Poimencê namentlich: Zabraňuje se kartańe, poimence pak ferblańe.

Pokascê mit dem finger zeigend: Neprijatelj ga nije poznal a Lopez ga je Eskobedu pokasce izdal (pokazati).

Popetcê zufällig: Profesor ga je pital, a on je popetce dobro odgovoril.

Poskokcê im sprunge: Maček miša poskokce lovi.

Posmehcê ironisch lächelnd: Na vulici ga nismo nikad hoteli pozdraviti, nego smo ga samo posmehce gledali. Samo ga je preko pleč posmehce gledal.

Postrancê auf seitenwegen: Opkolili su je štandari postrance idući.

Poščepcê auf die finger klopfend: a bê cê, nuder babu poščepcê.

Poškomcê geheim: On je došel poškomce v hižu i vkral je vuru.

Prekomcê über und über, durchaus: Prek i prekomce je to dete zločesto.

Pripetcê zufällig: Pripetce sem ga na vulici zestal.

Redomcê nach der reihe: Vse su redomce vu Aradu obesili.

Skrihomcê geheim: On to vse skrihomce dela.

Strahomcê furchtsam: Svoje suce je strahomce brojil.

Tihomcê still: Sova letí tihomce. — Dok je ov lagal, on ga je tihomce poslušal.

Vuglavcê ins gesicht: Ņegova dela mu je celu jednu vuru vuglavce spočital.

Zagrapcê (grabiti) im gallopp: Koñi bežê zagrapce. — Kak mu je vu Pregradi pozlilo, odišel je zagrapce vu Zagreb.

Zastopcê auf schritt und tritt: Štandari su zastopce za ñim hodili dok su ga prijeli.

Znevarcê unverhofft: Samo se je na jenkrat znevarce pred ñim stvoril. — Napal ga je znevarce.

Drugdje čuo:

Dostikcê = dostižući: Dostikce ga je česal (= tukao) vse do doma U Đurđevcu.

Grapcê im gallopp: Koñ ide grapce (i zagrapce). U Zagrebu.

Hrpçê auf dem rücken (liegend): Kad smo se kupali, plul sem (= plivao sam) hrpce. U Đurđevcu.

Lakcê = polagano: Smo se lakce z brega spustili U Prozorju.

Lakomcê = kao lakomica: On pije lakomce. U Prozorju.

Nazupcê auf das antlitz: Opal je nazupce (zubi). U Novcima kraj Bistre čuo dr. Haramustek.

Nizbrce bergab: Išli smo nizbrce. U Križevcima.

Pascê pascendo: Krava ide pasce daļe. U Đurđevcu.

Pikcê = popikajući se titubans: Tak se je napil kaj je celim putem išel pikce. U Mraclinu = koso: Kotač kad sem ga hitil letel je pikce. U Đurđevcu.

Rukcê brüllend: Krava se čipka (= skače) rukce (rúkati). U Đurđevcu.

Skokcê saliendo: Skokce je za ñim bežal. U sv. Ani kraj Jaske.

Skrivcê geheim: Veli mu: za pedeset forinti metni ti ovomu kaj tu straži ovo zlato skrivce vu patrontaš. U Varaždinu.

13. Nastavak -ce -ice dodaje se na raznolike osnove, kako je vidjeti naprijed iz navedenijeh primjera. Mimolazim ono što je na prvi pogled jasno kao mahce, prekce, hotce, izmence itd i napominem samo nekolicinu. Isprv dolazi samo sobom kao adverab: Mladice suprot zimskomu mrazu ne potrebno čuvati, ar zdraveša i jakša drevja zrasteju, ako isprv od mladosti ostromu i zemľenu zraku privučiju se. Mitterpacher mor. 12. Uz to ima i isprva s prva. Na jedno ili na drugo bez krajnjega a dodaje se i: ice: iz prvice s prvice. Primjer vidi naprijed. Ima doduše i supstantiv prvica, ali je načinen očevidno za latinsku riječ primitiae: Zapovedal je da ľutvo prvicu sada zemľskoga alduje. Milovec 19. Pored isprv, isprva govori se također: iz prvine s prvine: Ali ovo pokazanie naj se s prvine samo med tobum i nim samem vćini. Horvat prod. III 97. Za toćniju se oznaku dodaje i na to nastavak -ce po otpadu krajnjega e te glasi: s prvince. Primjeri su naprijed. Tako je iz novice nastalo od iznova. Jezik je mogao imati ili zbiľa ima: iznevarke iznevara od riječi var n. pr. u varovati. kao ima recimo iznenade od nad u nada, nenad, nenaden, nadejati se: Naše šajke zdržavale su se zvrhu vode dokle goder iznenade na jedno nam čisto neznano meľmorje donešeni smo bili. Vranić II 249. Kakti od strele vudreni prestrašili su se, kad bi je Robinzon iznenade zapital bil 279. Od onoga var ima hrvaština nastavkom ke: z nevarke iznevarke: Ali ga smrti skok znevarke zatravi Baraković vila XII 20 (str. 169). Eto je pak sritih u klanec srićom mom, iznevarke uhitih stafši na mistu tom. Zoranić planine 18, a kajkavština nastavkom ce: iznevarce znevarce. Primjere vidi sprijeda. — Tako je hotence part. praet. pass. *hotên-će, dakle upravo gewollter weise, a hotonce je prema hotomce kao egiptonski: beži vu egiptonski orsag. Gašparoti I 45, prema egiptonski: egiptonski orság, Belostenec, kao farizeonski. Habledić ad. 687 prema farizeomski 688, kao balzamon, Milovec 32, 69 prema balzomom, Vranić II 199 itd. — Kako je -ski samo sobom dovoľno za oznaku načina, tako je dostatno i samo -ce -ice: škomce pešice itd. Ali kako se pred -ski, tako se i pred -ce -ice veće toćnosti i potańega opredijeleńa radi meće prijedlog na i po: strancê, nastrance, postrance itd.

14. Kako grštini, latinštini, ľitavštini itd. za izricanie načina služi nstrumental, tako rabi i slovenštini i to od supstantiva i adjek-

tiva obično u singularu, na primjer u kajkavštini: Prestraši se i gosponu vse redom poveda. Habelič ad. 21. Vu meĝmorju Sardona raste jedna trava. Nu kada človek popije ali pojé, tak pamet zgubi ter se mora do teh dob smejati razgotom, doklam duša ž něga zide. Šimunič prod. 209. Smrt s kosum vse hametom kud je hodila je podkosevala. Zagrebac I 229. Na glas Jozue sunce cepom je stalo. Gašparoti III 943 (uz kakti cepec: Ne onda čudo, ako je kakti cepec stal. Vranič I 227). Tak jaki ga je pot posipal, da je vse curkom ž něga dole curel (?). Golubica ne nahajajuči mesta čistoga nazad je mahom vu arku doletela. Gašparoti III 32. Od kuda tek om krv je curela 728. Zapazi bižu svoju od strašnoga potresa na dvoje širom razpučenu IV 106. Potrebuju da se iste mladice časkom zalevaju. Mitterpacher mor. 12. Da se listje dobro začuva. naj se dene vu zemlenu posudu, tihom priklopi, dobro pokrije 37. Ako koze milostivne jesu buduče, onda zimlica skorom prestane Lalangue med. 159. Ves svoj dug podpunom naplatiti. Mataković II 195. Suprot molom moraš vse kuntom držat nekuliko kafre oposred oprave. Hižna kniž. 196. Gospon je sakoga bogca s hudim od hiže odpravil. Moje prip. 83. (Malim ne izdaše duh moj od veselja. Baraković vila.) itd. itd. Sām se instr. pričinio kad i kad odviše slabom oznakom načina, s toga se je i na n počelo obješati ce ice: mahomce itd. nogumce pedatim. Belostenec, sprvimce Reš. 217. *Ovo se imce ili imice počelo smatrati nastavkom načina te se dodaje i na druge osnove*, ne samo na nominalne. Ovaj je način osobito zavoļela hrvaština štokavska i čakavska: hotimce hotimice, od verbalne osnove hotě po otpadu krajńega glasa ê, itd. Kao sufikas načina smatra jezik osobito instrumentalni završetak om te se kao im dodaje i na druge osnove ne lih na nominalne n. pr. idom confestim, Belostenec, od id u idem: Gda ga smrt vu kakovom smrtnom grehu zastigne, idom ga na dno pekla naglavce pošle. Krajačević 226. Smrt je stanovita, koteru idom nasleđuje težek sud božji. Petretič 283b; odatle vsejdom sejdome od vse idom, Belostenec kod statim extemplo i drugdje n. pr.: Kak su Adam i Eva pregrešili, sejdome fecerunt sibi perizomata. Šimunič prod. 124. Postavi ruku s. device zvrhu glave svoje i po očih nu potegne i sejdome zdrava postane. Gašparoti IV 150. Templum sveti idem s tovaruši vsejdome videti Jurjevič 74. Ne moraš vsejdome vsega na zlo obračati kad kaj vidiš ali čuješ. Hižna knižica 58 itd. Više puta dolazi -om s dodanim a: -oma n. pr.

Bog *nu* pomore v jutro osvitoma βοηθήσει αὐτῇ ὁ θεός τὸ πρῶς πρωὶ πρωί (psl. 45 6) Milovec 56. Ključar na menše falate meso od se dobe davaj na kubiņu, vina po mañe slugam i družine, petļarom nikaj, mogu se oni vode napiti, ako bi gdo stranski došel i ñemu kruto ošpitoma (parcissime). Habledič ad. 844. Muži kak se ožene štimaju da su robiņu kupili, ali kravu ali bedoviju v hižu dopeļali, tak nemiloma ženami baraču, kak da bi i na telo i na žitek ñihov oblast imali 115. Taki zapove s. apoštola železnemi šibami nemiloma pretepati. Gašparoti III 558. I on je malo potlam vu nečistom žitku budući nedovedoma poginul. Šidič 36. Erynnis mene z udarci nestanoma raža. Jurjevič 27. Po-božni kršćeniki začnu procešije činiti i nestanoma moliti za od-vračaње tulike nesreće. Gašparoti II 235. Za preobrnenie tvrdo-korneh grešnikov boga je neprestanoma prosil III 656. Morje kontinoma se burka i neprestance pogibelnosti je puno. Šimunič prod. 299. Druga lastovitnost srca je da se vse kontinoma gible. Zagrebec I 459. Budi vesel, ali podpunoma naj ti dušno spoznaње pošteno ostane. Šimunič prod. 105. Podpunoma volu moju k ñegve pileplam. Gašparoti III 865. Ova se istina ne samo vu denešnjem s. Tomažu z očima vidi, nego i vnogeh drugeh mestah očitoma se spoznava. Zagrebec II 571. Velika muka bila je ona, s kojum luctvo Sicilije je mučilo žive ljudi, kada je je zašvavalo vu rasparane koñske i volovske trbuhe, vu kojeh šparoma (spärlich) hrañeni s kruhom postajali su hrana črvov 5a 89. Istina je da ja šparoma živem 5a 198. Najte jednu stranku vašega stališa z jednum strankum stališa bližñega vašega prisposodablati ter držete obodva celoma jednoga proti drugomu. Kristjanovič nač. 178 itd. — Opet se i ovo kad i kad vidjelo nedostatno, pa se dodaje još ce: mahomce, tihomce, hotomce, skrihomce, u štokavštini ice: jatomice itd., ili se meće s prijeda na, po, n. pr. Zakaj jošće nam irom naša duša tulikem slabočam je podana, zakaj ostaje naše srce jošće nam irom tak jako k vremenitomu privezano? Horvat prod. III 5. Video je jako veliko strašilo koje je nam irom govorilo: náj náj. Moje prip. 147. Poštenovič nasilom vesel, žalost se vendar na licu vidi. Mikloušič 104. Po trsju se brači naš irom razidu. Gregur kapucin hor. 11. Natura vse mrtučljivo potrebuje potrebna i ne v času, nego poredom. Šimunič prod. 8 itd.

15. S prijedlogom na i po je počeo jezik završetak om kod adjektiva shvatati za sing. loc.: na blizom = blizu. Ovaj je

adverbalni način poprimila kajkavština i bujno razvila, pa je vrijedno da se iz knige navede za potvrdu nekoliko primjera.

Na blizom: Kamen fengites je človeku, koji ga je vu rukah pred očima svojemi držal, boľe neg nijedno naj čisteše zrcalo vsa koja su se za hrbtom, ako ravno i na dalekom činila, tak dobro kako da bi se na blizom pred očima činila, je kazal. Zagrebec Va 299 Za tem nim se moraju štale zoseb odrediti ter takve koje na blizom naj boľše paše imale budu. Paul ov. 35. Po keh dob on niti papéra niti pera niti tinte za pisati ne imel, zebrał si je četiri na blizom stojeća dréva. Vranič I 97. Morve nemaju na blizom pri ciglenicah prisagene biti. Mitterpacher mor. 18.

Na brzom: Povedala je da boľža mati svoje poboľne sluge na brzom oslobaľa iz muke purgatoriumske. Milovec 344. Da se sramuju i jako zmute vsi suprotivniki moji, da se obrnu i jako na brzom sramuju (pslm. 6 13) Milovec 450. Pomaže da se milostivni na brzom oslobe svoje muke. 510. Jaj mene, kak sem se na brzom pozabil. Jurjevič 141. Dopelaše na brzom spovednika. Šimunič mar. 89. Mnogi na brzom na siromaštvo dojdú. Šimunič prod. 329. Je čez noć naglum smrtjum vumrl i taki na brzom skazal se je svojemu spovedniku. Fuček 214. Za osloboditi se po smrti na brzom muk purgatoriumskek jako je hasnovito vu bratovčinu škapulersku podati se. 234. Ako vu purgatorium dojde se taki ali na brzom oslobodi 250. Redovnik vse je vučinil kak mu je zapovedal koňanik, i na brzom bil je zanešen pred vrata peklenska 306. Ne budi nam dosta samo ove dneve opominana ksaverijanska na brzom prešteti. Mulih fer. u predgovoru. Kojeľa jako betežnoga s. Ksaverijuš je na brzom zvrail 6. Suprot svoje velike dužnosti magistratuši greše, ako duhovnem pastiom potrebne pomoči suprot očivestnem grešnikom ne dadu, ki bi mogli vnoģe grehe čisto na brzom ispleti. Mulih ap. 824. Greše sini, ako zadnu voľu svojeh na brzom ne ispuňavaju 853. Kaj smo rekuči od blaga najdenoga? Jesmo ovo: mora se marľivo i na brzom ispitavati za gospodara 868. Negda tri krivi svedoki jesu prisegli da Narcissus biškup jeruzalemski je vu stanovitom grehu krivac, i prvi svedok je rekel: ako ne tak, naj me oģeň zeľģe, drugi: naj me veliki beteg popade, treti: naj oslepem, i tak se je vsem trem na brzom pripetilo 875. Taki su zadovolni samo iz navade svoje grehe na brzom valuvati 1070. Dvem varašom puntaňe je na brzom pozabil i ňe vu milost prijel. Gašparoti III 171. Lepoga porodi sina, kojego kako sama okrsti na

brzom zadavljenoga pod postelom pokopa IV 32. Povećte mi kigoder čteli jeste žitek presvetleh cesarov i naj svetešeh otcev pap, kak na brzom čast i diku svoju s črnim zemljum, s prahom i pepelom premenili jesu IV 114. Znal je dobro da jestvina dobro pokrita na brzom dobroga žmaha i teka ne more pogubiti IV 164. Ječte ada, pite, vreme dok imate, ar vura goščejnja na brzom odhağa. Cantuale 273. Pomisli da ova dobra koja ti na tuliko preštimaš, na brzom pogubiti imaš. Reš 33. Dojdu na brzom zestajaña prilike. Mataković II 13. Čakajmo ñega i morebiti na brzom nam pokaže se. 22. Znati moraš da za te pripravljen je strašni sud i naplatiš vrlo na brzom s kaštigum koju zaslužil jesi 30. Ako lažljivo je ñegovo spričavanje, naj zna da na brzom v stališu sirot i v broju vbogeh bude 117. Po zlu bude prešlo na brzom ono naše gotovo novčeno kaj smo dobili vu vnogeh letah s potom i trudom 313. Oh da bi bili ovi štimali tak na brzom sebe mrtve, drugi način za isto svoga živleña bi bili poprijeli 322. Vi bojíte se smrti, kajti je jedina sama i kajti morate ali na brzom ali kesno doйти ž ñum na boreñe 483. Prosim vas, na brzom dajte odgovor II 501. Ranica sama od sebe zaceliti hoće. Kada se pak pripeti da beteg tak na brzom ne prestane, narava se sama pomagati ne bude mogla. Paul ov. 66. Podajući se vu igru na brzom zlo vu hižnom gospodarstvu počuti kvar. Hižna knižica 7. Lepota na brzom prejde 57. Ova gñiloča spoznava se onda dohağati, kada znañeña vužigaña prez vsakoga zroka na brzom prestaneju. Lalangue med. 95. Čutlivost bñli doklam se (zverja) koļeju na brzom mine. Vranič I 120. Ovem dvem boritelom opostavili su se drugi i ovak na brzom morali su se razdružiti II 234. Ne pustete ñega dugo pomoć prositi, nego pomozete mu na brzom tak kak vam činiti je moguće. Matijević Ia 16 2. Jedno želel je da bi ovomu nevolnomu na brzom pomoć priskrbeti mogel. Horvat prod. I 191. Taki bi se morala zvezati žnora, drugač dete na brzom bi preminulo. Lalangue pup. 107. Preveć na brzom vćinjeni takvi čini pogibelne betege zrokuvali jesu. 155. Poklamkam oni na brzom navadnu ranu mešu posluhnuli su, ves den više nikaj dobra ne vćiniju IV 50. Kukci vu krelutne metepule premeniju se ter već prez vsake hrane na brzom jajčeca zlegavaju. Mitterpaher mor. 5. Kaj su nakanili, naj vćiniju na brzom. Jandrič 66. To je teško na brzom dokončati 74.

Na dalekom, na dalkom: Lenost je dvojvrsta, najmre telovna i duhovna, koje si nesu na dalekom, nego su kakti roga-ki-ne skoro vsigdar skupa. Mulih ap. 1436. Ako prem potok jeden od drugoga na dalekom dosta bi bil, ništar mañe kaj se hiti vu jednoga, plavati v drugom vidi se. Matakovič I 609. Gora Vesuvius ishita prekoredno ognja i goručega vugleña, na dalekom orsag i ležeča mesta zatere i sežgě. I 627. Okolo Ivaña drevo na pol réfa na dalkom gluboko obgraba se. Mikloušič izb 113. Jesem i budem, to je jako na dalkom. Jandrič 79.

Na debelom: Oni obodva dober čas držali su se drevja tak čvrsto da jih slapi morski nikak odnesti nesu mogli, ako prem bi već krat laket na debelom zvrhu njih bili padali. Vranič II 201. Živoga vāpna s svojim vodom změšaj i na debelom gore meči 4 noči. Mikloušič izb. 138.

Na dugom: Odlaičl je na dugom ispuñeñe zagovora. Zagrebac 52 80. Dojde vu palaču čudno, veliko i strahovito vu človečanskom kipu strašilo, kojemu iz očił černih rival se je ogeñ, jezik na dugom van istegñen. Fuček 273. Oveh dveh Makarov žitek na dugom popisal je Palladius. Gašparoti I 180 i češće.

Na fletnom geschwind: Onda su se 'si skupa veselili, ali penze su potrošili na fletnom. Moje prip. 208.

Na friškom: Veseli budete, ali pazete da se na friškom dostojno i preštímáno napijete pak odskočete. Šimunič prod. 104. Pripečeñe ovo taki razglasi se, cirkva na friškom zbog tulikoga čuda podigne se. Gašparoti II 351. Od velikoga pijanstva želežući se odvučiti naj se trsi vsaki dan svojega piliša meru nekuliko pomenšati, ne pak na jeden put ze vsem sega ostaviti, drugač na friškom bi mogel obetežati. Lalangue med. 46. Nadojti more strahovita griža, peteč, vrući bleki, koja na friškom smrt zavdati moreju. 50. Onda vsa znañeña betega na friškom prejdu. 53. Za to potrebno je na friškom drugu protimbu iskati 364.

Na golom: Žabjaka skuhaj, vlěj v drěveni mužár, goré na golom sědi, dokle se rashladi. Mikloušič izb. 139.

Na gustom: More se negda nekaž stranskoga te nepriličnoga reči, ali vendar ne mora se to ž ñum na gustom niti dugo vkañujuč činiti. Hižna knižica 60.

Na hitrom: Poklam vraga pred očima nesta, na hitrom otide starac k opatu. Habelič mar 263. Onda plemenitoga imena starec začne premišlavati dobe starosti, sedeh lasi i plemenitoga svojega stališa vrednost i velikoču, na hitrom reče da rajši hoće

vmreti 342. Poslaše ada v Beč na hitrom Keglevič Šimona ad. 187. Zdignuvši mrtvo telo domom zanesohu i na hitrom les mu načinivši vu nega postaviše. ad. 570. Vrata olem pošćroplena taki su se vužgala tak da se pogasiti mogla nesu, nego i ona i ki su varaš branili vsi su na hitrom pogoreli 619. Takav je šálec onoga gospona sluga bil ki je vu velikom nekom gošćeñu svojega gospodara láž z drugom svojum lažjum mešterski i na hitrom spričal 860. Nekož plemeniti mladenec po smrti roditelov pri blagu i bogactvu ostavljen obilnom po lman pajdaštvu vsa zapravi na hitrom. Gašparoti III 720. Ona imajući od kud živeti poda se vu nečistoće, večkrat zanosi, ali na hitrom obnosi mućeć da nigdor ne zna. Zagrebec I 352. Svoju hotnicu odpraviti obećal je da hoće, ali tak na hitrom da toga ne more vućiniti. IVa 119. Ja jesem se zalubil v jednu dovicu i vzel sem ju na hitrom. Lovrenčić rod. 80. Idem i taki nazad dojdem, to bude na hitrom. Jandrić 73. Kaj videći gospodar na hitrom rasposlal je sluge. Vračan II 21.

Na hladnom: Postil je on na hladnom, mi na toplom. Šimunić prod 111.

Na kratkom: Na kratkom ali spametno i na to odgovori kolduš. Habledić mar. 56. Da ne rećeš da ti prodećtvo ovde pišem, na kratkom govorim 89. Kaj da legļe vćiniš nakanil sem ti dvoje ovdi veseļe na kratkom na prvo postaviti 28. Moyses tužnu tu hištoriju na kratkom ovak spisava: 94. Vnoge fele toga greha, zroke, kvare i kaštige na kratkom spisati hoću. Habledić ad. 524. Evanđeliomski rasipnik kak je brzo vse svoje očinstvo potrošil, jako na kratkom spisuje s. Lukač. 593. Pišem lista na kratkom maloga. Jurjević 152. Kada se v noći zbudiš, privući se srćeno ter na kratkom moliti. Šidić 58 i Mulih fer. 40. Da je to istina, hoću na kratkom pokazati. Šimunić prod. 90. Da prez slagana voļe ćlovećje z voļum božjum zla vnogo dobiva se, na kratkom pokažem 221. Z vami na kratkom dokanćam govorjeñe moje, Zagrebec IVa 27. Za viġenum ako prem na kratkom i kakti vu senci skrovnostjum presvetoga trojstva ovo na prvo dohaja druga ne meñe ćudnovita skrovnost. Gašparoti II 115. Ovo obećañe vnogi pošte-niki sveteh devic istinsko spoznali jesu, zmed kojeh tri na kratkom pogļejmo IV 197. Jedan prokleti tak je ves klošter z jednem samo dehneñem zasmradil, da od vojñbe v kloštru do jednoga na kratkom pomrli bi bili. Mataković I 237. Na kratkom

povem vam tuliko kuliko vam bude za dosti I 167. Vu pismu bila je prošna ova, da bi dobro marljivo i na kratkom pripravil se k smrti II 51. Kaj anda mu je još falelo? Da vam na kratkom povem: vnogo, čisto vnogo. Vrančč I 242. Vu pričetku ove knižice vrlo na kratkom povedal sem, da svilni kukci četiri krat kožicu sleku. Mitterpacher mor. 29. Za to na kratkom videti hočemo, kaj za jedni ljudi pisci ovi bili jesu. Vračan II 49. Poslubahnem, nego na kratkom dokončaj. Vračan ber. 23. Ti si čisto na kratkom obskrblen. Mikloušič diag. 92.

Na malom: Nikoga na malom ne drži. Hižna knjižica 8.

Na naglom: Izebrahu Mateja Kegleviča, Gašpara Alapja, kem priloživši osem sto, ke su na naglom spraviti mogli, konakikov i zapovedahu da proti Stubice šetuju. Habdelič ad. 188. Bog tak na naglom smrt pošle da ne prepusti vremena k pokore. Šimunič prod. 24. Nuto ada li ponizni Mardoheus tak na naglom podiže se na prešimañe. 165. Oh da bi znali i verovali ljudi da superveniet repentino illa dies hoće na naglom doйти takovo vreme. Zagrebec I 458. Nut čuda! na naglom počel je nesrećnak kričati: pomagajte. IVa 59. Ne more li se pri petiti, da i vas na naglom jedan katar zađuši? IVb 41. Po smrti iskazal se je očivesto rimski papa Benedik osmi kapuanskomu biskupu sedeći na jednom črnom koñu, kak da bi hotel na naglom odjahati. Gašparoti III 265. Ov vudarec bil je, da na naglom i nepripravno bi bil videl jedinu sebi ljublenu sestru vumreti. Matakovič I 434. Negda i negda pod porodom rodeća na naglom vumre. Lalangue: pup. 262. Jeli nam je gdo za to poruk, da mi na naglom ne budemo vumrli? Horvat prod. III 56.

Na odprtom: koji svojega bližñega na odprtom opšani, on je vreden oña peklenskoga. Horvat prod. III 80. Finees zapazil je jednoč jednoga Židova vu hižu jedne nečiste žene madijanitanske vlesti ter na odprtom žñnum svoja telovna požeļaña spuñavati 89.

Na otajnom: Ki žalostni glas gda bi bili krajevski posli razumeli, kot drevenci postali jesu i lestor na otajnom kraļu smrt obznanili. Habdelič ad. 148. Mora se paziti da bludeći na otajnom, ne pako pred drugemi pokaraju se. Horvat prod. III 105.

Na prostranom: Odkud očivesto vidi se da na prostranom mora biti povijañe deteta. Lalangue pup. 116.

Na punom: Zvun toga stališa na punom mogu bogu služiti. Habledič ad. 66. Obeće da gdogoder bude nega kaj vu crkve pobožno i dostojno molil, hoće vse kaj prosil bude na punom izprostiti Zagrebec IVb 58. Zevsema, na punom i vsakojački mene izručam i preporučam vu volu božansku totaliter, plene et absolute ne commendo. Manuale conf. 233. Živel je na punom ov s. Makar let devedeset. Gašparoti I 172. Ali na ovom svetu s pokorami, ali na drugom vu purgatoriumu duge naše moramo na punom naplatiti. Mataković I 557. Dužnik ni dužen sebe prodati, je vendar dužen na kuliko je moguće na punom, zvršeno i pripravno povrnuti. II 201. Veličanstvo tvoje ostavi meni moju staru haļu i dvanajst Juliušev, vse drugo za te vzemi i ti vse tvoje na punom budeš imal. 212. Vmreti ne želejem doklam na punom zadovoljščine ne dam. Stefan kap. vol. 5.

Na redkom: Za tem (seme) deni plitvo i na redkom vu čistu truglicu. Mitterbacher mor. 28.

Na samom: Bil je neki mladenec, kteri kruto jako je bil divjku jednu zalubil i marljivo prilike je iskal kak bi žnum na samom govoriti mogel. Habledič mar. 264. Zvuna se lepo i pošteno drži a na samom Jožefe tenta. Habledič ad. 582. Ako ravno neke kvare oznanismo voñuče praznosti i lotrije, ne išče na samom ovde na dalje štimam ne bude škodilo na prvo dati 59. Iskala je priliku kak bi žnum na samom mogla govoriti. 781. Ako zagreši pred tobum brat tvoj, pojdi pelaj ga na stran ter na samom da nigdor ne bude čul, pokaraj ga bratinskom načinom. Zagrebec 4a 144. Vsaki dan ali tjeden vzemi si časa da se na samom spomeneš: da bi mi vezda vumreti, kaj bi bilo? Mulih fer. 33. A to se vu halabuke med kupicami ne more dobro zvedeti ni pravo zebrati, nego na samom 47. Tuliki dari obilno svedoče da bi se radi žnum na samom spominati. Jandrič 47. Tekelin iz hiže van ide na samom s Hugonom. Vračan ber. 18. Gospon vam dopusti i vi se taki na samom s trgovcem pogodite. Mikloušič. diog. 25.

Na segurnom: Takvoga na tuliko vputim da i vu druge takaj najmanše teškoče na segurnom k meni bude pisal. Lalangue med. 15.

Na skorom: Kaj si bogu slobodnem zagovorom obečal, na skorom spuni. Petretič 222. Ona svoje verne i pobožne sluge nektare ze vsema, nektare na skorom od purgatoriuma oslobağa. Milovec 333. V četernu neku se je hitil, da bi tak ljudem

pokazal kolika je svetost njegova; ali da bi ga duhovni nekteri ljudi kričečega na skorom zvlekli ne bili, i svetost i telo bil bi zakopal v četerni. Habledič mar. 6. Ne kipu se ponizno naklaňaj i na skorom ne pomoč spoznati hočeš. 263. Bog nad tobum se bude fantil ter more biti na skorom. 285. Potlam zahvalni vnogo nesu bili, pače su se iz tvoje gospocke darežljivosti na skorom zabili. 471. Spomeni se da ti je preminuti ter morebiti na skorom. ad. 92. Otide opat boječi se da božja kaštiga na skorom na tak nečisteh jezikov ljudi opade . . . sudcu otajni i nečisti kotrigrigi na skorom zegnúše. ad. 547. Čini, neboga, čini kaj činiš, dobro ti se na skorom plati kaj sada delaš. 613. To čuvši ne spovednik počne govoriti, da toga ne včini, ar hoče gospodin bog na skorom kaštigu na ňu poslati. Šimunič prod. 298. Počel je govoriti od muk peklenskeh, koje ju na skorom čekaju. Zagrebac 5a 307. Koju pobožnost da bi mi marlivejše obslužavali, stanovito Ksaveriúša mogućnoga pri bogu prokuratora na skorom bi spoznali. Mulih fer. 7. Vsa svetska nut kak ginu! dojdú pak na skorom ona koja ti niti na pamet nesu došla. 32. Vu vsakom poslu za nebo dobička išči, a vsi drugi dobički jesu nestalni i hote te na skorom ostaviti. 55. Jen krat ne prelepe zlate lasi videče druge divojke ňu povsúd hvaliti zbog lepote začnu govoreč da povolnoga na skorom dobi zaručnika. Gašparoti II 240. To je glasoviti on vimeni griz; zaceliti vendar na skorom hoče. Paul ov. 72. Ovak anda vozili su se vse vuz prudišče ufajuči se da na skorom negdi dokonča. Vranič II 133. Drugi, kojega na skorom klât pojdu, leži zvezan na zemlje. 229. Kada stebelce rasti počne, značenje je da mladica na skorom cvetje vun bude puščala. Lalangue med. 276. Ja odhačam. Na skorom doidem i ja za tobum. Vračan ber. 22. Mi smo dve prijateljice i budemo na skorom ročakiñe. Jandrič 78. Ľubomirovič ima mene rad i na skorom bude moj zaručnik. 78. Mi ju (istinu) još preštímavamo, ali na skorom bude nam i istini konec. Mikloušič grab. 113. Na skorom naš sin Tonček ženil se bude. Lovrenčič rod. 58. Tak je bil negda jeden otec, ov je imel tri sine, ali je na skorom vumrl. Moje prip. 207.

Na skrovnom: Kojemu dva krat trsil se je vrag zavdati smrt. jeden krat na vode, hotejuči ňemu prevrnuti ladjicu, drugi krat na loze, hotejuč vu ňega na skrovnom pustiti vnoge strele. Matakovič I 517.

Na suhom: I tako odstupi nazad on od svojega nakaneća i one ostanu na suhom niti takove prilike već ne dobe. Zagrebec I 349. Soli nekuliko samo od sebe pogine i potrošiti se zna; potrebno anda bude na suhom držati. Paul ov. 19.

Na širokom: Videl si je videti strašnoga velikoga pozoja ki je proti nemu vusta na širokom razijal hoteći ga požreti. Habdelić mar. 267. Moje namenene ne ovde nu međ vuske knjig oveh kraje stiskati, kú oni na širokom spisavaju. ad 32. Druga historija spelava se iz kraljevskih drugih knjig, gde se na širokom grehi i kaštige Davida kralja spisavaju. Habdelić ad 540. Nasip i stenograju tak na širokom prerezali su kak široka vrata su bila. Vranič II 211.

Na tenkom: Tobija ni zemļakov i rodbine vse zezval (na gošćeće), nego one ki su doma na tenkom bili. Habdelić ad. 842. Mladice se postaviju zvrhu peći tak vendar da zvrhu jednoga vilahna na tenkom naj se rasprestreju. Lalangue med. 282.

Na tesnom: Zahvalim ti, moj sluga, da si me tak zlehkoti, ar sem jako na tesnom bil. Habdelić ad. 862. Zveličeće moje na tesnom je bilo, ali milošća . . . našeh patronov nadospe. 1177. Ako na preveć tesnom skupa bi ležale ovce, jako bi beteguvale. Paul ov. 20.

Na tihom: Ovo čujući Arijani na tihom Makare vučinili su dozvati. Gašparoti I, 167. Porući glas na tihom biskupu 197. Da zmutna med luctvom ne bude, na tihom po noći iz varaša odidu. II 205. Pristupi k kralju Egidius i nemu na tihom rečenu pove pogrešku. III 656. Vsa ova videl je stanoviti gospon; odide na tihom iz crkve. III 721. Kajti Šare ova igra i norija ne bi se dopadala, na tihom rekla mužu naj pretira iz hiže ženu Agar. Mataković I 611. Više puti koze ves svoj posel tak na tihom opraviju da betežnik niti misli za postel. Lalangue med. 163. Postavete si vsaki večer jednu vuru, vu kojoj držaće sprevoćenoga dněva na tihom razmišļavati bnte mogli. Vranič II 16.

Na toplom: Ako gospodin reče: koñ je osel, osel je oroslan, oroslan je muha, muha je pistranga etc., prilizavec na toplom taki potvrdi: tak je, gospodine. Habdelić ad. 179. Maka pol šake postavi pleg ognja doklam bude kipelo, potlam taki odmekni i na toplom betežniku daj popiti. Lalangue med. 338.

Na ufanom: Pomenki na ufanom. Habdelić ad. 564. Začel je jaće na ufanom ž num se pajdašiti 588. Reče kralj da slobodno i na ufanom zaprosi kaj želi imati. 632. Šeptaće mućeč

i na ufanom dober ľudski glas priščipava. 724. Dopusti mi neku liko reči s tobom na ufanom govoriti. Šimunič mar. 32. Da bi ti bil pozvan na jeden gospócki obed, ter bi ti se povedalo da jedna jestvina zmeǵ onih koje na stoj dojdu, stanovito je čemerom začinena, bi li ti na ufanom sve one jestvine jel? Šimunič prod. 29. Ako gdo kakovu dvojmbu bi imel, naj se na ufanom k meni vteče. Lalangue med. 15. Zbog toga zroka na ufanom vtečem se k gosponom plebanušem. 14.

Na velikom: V noči opade sneg na gorice ekvilinske tak na velikom kak je hotela majka božja veliku sebe cirkvu imati. Šimunič mar. 59.

Na visokom: Bogatstvo je kolo kotero se obrača ter človeka na visokom postavljenoga obara i potere. Šimunič prod. 417. Niti ruke na visokom postavljene zatruǵene nazad doli ni spustil. Gašparoti I 192.

Po gustom: Mi smo oni mladenci koji smo tak po gustom se spovedali... mi smo one tak pobožne gospě, koje smo tak po gustom se spovedale. Zagrebec I 363. Ako želimo izvišeni vu nebo biti, potreba da se ovde na zemlje spoznamo gdo smo i kaj smo, po gustom svaki sam sebe ispitivajuč: tu quis es? IVa 32.

Po krščanskome: Moram decu po krščanskome odhraniti Horvat prod. III 18.

Po malom: Sveti Ambrosius mediolanski biškup mnogo let né neg jen krat na dan i ono po malom jel. Habelič mar. 252. Takav seń sam po malom dojde. Habelič ad. 52. Je počel vse po malom bogatiti. Šimunič mar. 80. Idem ja nazad vu varoš moj, gde z malum plačum zadovolneši budem ter po malom novčece na stran postavljajući vekše bogatstvo spravim. Gašparoti I 179. Ovdi ostani, imaš kruha i vodice i kak sem ja s tem živel tak se i ti hrani po malom. II 176. Kad želudec néga opomene onda potrebno je nému dati po malom više puti Lalangue med. 53. Kada prestane odtok mesečni, cecki po malom buhteju. pup. 34. Hasné i tropicu toplu na trbuh metati i po malom piti. Mikloušič izb. 139.

Po prijateljskom: Zveličitel prijel je néga po prijateljskom. Horvat prod. III 14.

Po svetečnom: Z netrplivnostjum ovoga jedinoga dneva vu tjednu dočakuvali su se, vu kojem služba božja po svetečnom oblužavala se je. Horvat prod. IV. 52. Ovde posluhnuli su po-božno od biškupa po svetečnom služenu mešu. IV 53.

I na ovakov -om se kadkad obješa a: Potrebno bude one ovčice, koje tenku i gustu vunu nimaju, ali na punoma zrásle nisu, od čreda odlučiti. Paul ov. 31. Koterim je po maloma bog dal života jakost. Šimunič mar. 91. Na tihoma. Lovrenčić rod. 80. Punaće je na brzoma pozabil. Gašparoti III 171. itd.

Štokavština ima također tako ali kud i kamo ošpitnije od kajkavštine n. pr.: Iz ove zemlje sva vlaga na brzom izlapi. Jablanci 18. Vidi brz u akad. rječniku.

Izvori.

- Belostenec Ivan. lex. *Gazophylacium*. 1740.
 Cantuale. Crkvene pjesme.
 Fuček Štefan. Historije od poslednih dugovañ. 1735.
 Gasparotti Hilarion. Cvět sveteh. 4 toma 1752—61.
 Gregor kapucin. hor. Horvatska od Kristuševoga narodjenja vitia 1800.
 Habledelič Juraj. ad. Prvi otca našega Adama greh. 1674. — mar. Zrcalo mariansko 1662. — rječ. Dictionar 1670.
 Hižna knjižica 1797.
 Horvat Josip. prod. Kratka prodečtva. 8 toma 1796—1803.
 Jandrič Matija. Ľubomirovič, igrokaz, izdao Mikloušič u jedno s djelom: Matjaš grabancijaš dijak, ponačineno po T. Brezovačkom (grab.) 1821.
 Jurjevič Gabrijel. Listi heroov. 1675.
 Kovačić Fraño. Tomaša od Kempiša knige četiri. 1760.
 Krajačević Mikula. Molitvene knjižice. 1540.
 Kristijanović Ignac. blag. Blagorečja. 2 toma. 1830. nač. Način vsigdar zadovoljnomu biti. 1826.
 Lalangue Ivan. med. Vračtva ladañska. 1776. — pup. Kratek navuk od meštije pupkorezne. 1777.
 Lovrenčić Jahob. rod. Rodbinstvo, igrokaz. 1828.
 Manuale confessoriorum iliti ručna knjižica spovednikov. 1725.
 Mataković Boltizar. Sermones morales Dva toma 1770.
 Matijevič Josip. Rastolnačene evangeliumov. 1a 1776. itd.
 Mikloušič Tomaš. izb. Izbor dugovañ 1821. — grab. vidi Jandriča. diog. Diogenes, igrokaz. 1823.
 Milovec Boltizar. Dvoj dušni kinč. 1661.
 Mitterpacher Ľudvik. mor. Navuk morveh vurednosti. 1823.
 Mulih Juraj. ap. Posel apoštolski. 1742. — fer. Pobožnost k svetomu Ferencu Ksav. 1739. — hran. Nebeska hrana. 1779. štampana a napisana 1748.
 Paul. Venceslava Ivana Paul razgovor i navek od . . . ovac i . . . od duhana. 1771.
 Petretič Peter. Sveti evangeliomi. 1651.

Reš Juraj. Pet kamenov preče Davidove. 1764.

Šidič Simon Juda. Plamen pobožnosti proti s. Ferencu Ks. 1695.

Šimunič Mihal. mar. Služba marialska. 1697. prod. Prodike svetečne. 1697.

Škvorc Štefan. (Knjiga bez naslovnoga lista u kojoj ima govor o stališima počamši od duhovnika do petlara. 1724. (?)

Štefan kapucin. Zadnja vola. 1723.

Švigel Fortunat. Opus selectum concionum. 3 toma 1761.

Vračan Josip. Razlagaње s. evangeliumov. 1823.

Vranič Antun. Mlajši Robinzon. 2 toma 1796. — ber. Sv. Bernard, igrokaz. 1815—34.

Zagrebec Štefan. Pabulum spirituale. 5 toma. 1715—34.
